

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 1. oktobra 1879.

Obseg: Shod vinorejcev in vinska razstava na Dunaji. — Nova ovca za naše kraje Blakfaced-ovca imenovana. — Še enkrat o občni državni požarni zavarovalnici. — Špitalski tabor in še kaj družega. — Narodne zahteve Slovencev. — Opomba k „jezikoslovnim opazkam“. — Popotne črtice. (Dalje.) — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Shod vinorejcev in vinska razstava na Dunaji.

Poroča prof. Povše.

Le malo sem videl obiskovalcev v tem shodu iz naših slovenskih pokrajin. Menda ga ni bilo, posebno iz Kranjskega, razen gosp. Ogulina, ni enega, ki bi se bil vdeležil tega zborovanja, v katerem je bila marsikatera razprava vredna, da jo izvedó cenjeni čitatelji „Novic“. Ne maram sicer trditi, da je bilo vse izvrstno in da je razstava zadostovala na vsako stran, a važno je izvedeti, kaj se je govorilo, kaj sklepalo v shodu avstrijskih vinorejcev, kajti sklepi izročili se bodo pismeno c. k. visoki vladi in državnemu zboru, ki se bo več ali manj oziral na te sklepe, kateri se bodo smatrali kot sklepi strokovnjakov.

V razpravo je došlo 12 važnih vprašanj, med katerimi je posebno tretje vprašanje, to je: Kaj je umetno vino in ali se umetno vino izdeluje v Avstriji? občinstvo zanimivalo. Al prav to vprašanje se je rešilo le enostransko; shod je izrekel, da v Avstriji se nikjer ne izdeluje umetno vino! Bilo je namreč v shodu le malo vinorejcev-posestnikov, ampak večinoma so bili vinorejski učenjaki, veliki vinski trgovci.

Predno pa pričnem poročati o zborovih razpravah, naj ob kratkem povem, da je bila ob priliki tega shoda tudi vinska razstava, v kateri so bila razstavljeni razna kletarska orodja, razni pripomočki, katere nam podaja učenost pri kletarstvu, in razna vina. Al tudi tu sem pogrešal vina iz južnih slovenskih vinorodnih pokrajin.

Priredjen je bil tudi oddelek za pokušanje vina; al le malo jih je bilo, ki so se udeležili vinske pokušnje. V Mariboru bilo jih je 4krat toliko, kakor na mogočnem Dunaji. Se ve da tudi tu nisem našel kranjske vinske kapljice, kateri bi razvajeni Dunajčani očitali, da je kisló, da nima buketa, cvetlice itd. Dunajčanom je le bolj po všeči „unser heurige“, ki je bled in pa ima buket, da diši po rizlingu, ne zmenivši se, ali je petiol, kojemu je umetno dostavljen kemiško prepariran rizlingov buket. Ne obžalujem torej, da se kranjski vinorejci niso spustili v tekmovanje na dunajski vinski razstavi, ker kranjska, če tudi zdrava in dobra vina itak nikdar ne bodo našla kupca na Dunaji. Iz Primorskega bilo je razstavljeno nekaj isterskega te-

rána, katerega so presojevalci ostro grajali; bil jim je pretrd, pretrpek. Naše primorsko črno vino ima res preobilno tanina, pa ni ga, ki bi mi mogel ovreči trditev, da tvarina (Stoff) naših teránov je nepresegljiva memo drugih avstrijskih vin. Za domačo rabo je treba tako kuhati teran, kajti prepričal sem se, da mehko kuhane terana niso hoteli glavni kupci Tržačani priznati za teran, ampak so rajši dražje plačali navadni trpki teran. Vendar ne morem si kaj, da ne bi tudi pri tej priliki opozoral primorske vinorejce, ki pridelujejo žlahni teran, da naj se ozirajo na želje onih kupcev iz severniških pokrajin, ki ljubijo manj trpka vina. Ko bi v tej razstavi in kongresu ne bil ničesar koristnega slišal ali se naučil, zadostuje mi en izrek nekega imenitnega vinskega trgovca o naših primorskih črnih vinih. In ker mi je ta izrek čez vse veljaven, hočem ga takoj danes v prvem članku svojega poročila navesti, tem rajši, da ga izvedó primorski vinorejci iz „Novic“ še o pravem času, ko bodo trgali grozdje in iz njega izdelovali žlahno božjo kapljico „teran“. Povabljeni so bili obiskovalci vinorejskega shoda od prvaka vseh vinskih trgovcev, to je, od gosp. Leibenfrost v Döblingu poleg Dunaja, da pregledajo njegove vinske kleti. Ne bom popisoval tega velikanskega hrama, pravega labirinta, rečem le: tako velik je, da, kdor ga ne vidi sam, ne veruje, če mu ga še tako živo opišem. Poln je žlahnega vina, katero se jako umno kletari; snažnost je v tem podzemeljskem vinskem „kraljestvu“ izvrstna, in njega priprava zgledna. Tu vidiš stroje za izpiranje sodov, — tam čistilnike, tū zopet pumpe itd. A kar je meni bilo čez vse ljubo, je izrek bil tega slavnega starčka Leibenfrost gledé črnih naših južnih vin, posebno gledé Dalmatinca, katerega on posebno dobro pozná.

Ko smo prišli v pogovoru na primorska vina, rekel je skušeni vinski trgovski prvák Leibenfrost to-le: „Škoda, da pri vas ljudje tako neusmiljeno ravnaajo z izvrstnim svojim črnim grozdem, katero daje vino polno izvrstne tvarine, katero je črno tako, da mi tū nikdar ne moremo kaj enacega pridelati“. Pravil nam je potem, da je poslal sina svojega v Dalmacijo, kjer je pokupil grozdje in sam s svojimi ljudmi izdelal vino, katero je potem, ko je prestalo glavno vrenje, prepeljal v svoje dunajske kleti, da je ondot dobro izzorelo in za kupčijo pripravno postalo. Rekel je potem: „Primorska črna vina so izvrstna tvarina, katera, umno pripravljena, so neprecenljivo blagó. To ni vino fino za mizo ali sposobno za butelje, ono je medikamentalno vino — pravo zdravilo. Jaz do-

bivam letos sto in sto naročil iz Nemčije, Ruskega, Švedskega itd. za „Dalmatinca“, katerega nemški zdravniki zapisujejo rekonvalescentom, posebno onim, ki so bolni za bledico, torej takim, katerim primanjkuje dobre krvi. Zagotovljena je bodočnost tem vinom, in, Vi gospod — tako mi je rekel — ker ste učitelj v teh pokrajinah, učite vaše vinorejce in odprite jim oči, da bodo umeli ceniti, kar jim je Bog v tako lepi priliki podaril.“

Da bi bili primorski vinorejci, katerim sem tolikokrat enake besede govoril, tega moža slišali, morda bi jih vendar taka beseda, izrečena od častitljivega vinotrgovskega velikana, predramila! Slovenski primorski vinorejci! vzemimo si k srcu te besede, ozirajmo se na okus severnih vinopivcev, skrbimo, da spoznajo naša črna vina, in bodočnost vaša bo srečna. Moja skrb pa bo s pripomočjo gosp. Leibenfrostaja najti kredit našemu teranu, katerega bodo imenovali „zdravilno vino“.

(Dal. prih.)

Nova ovca za naše kraje — Blakfaced-ovca imenovana.

Ko je sl. ministerstvo kmetijstva kranjski družbi kmetijski za ovčjo rejo podelilo letos 200 gold., je pri tej priliki opozorilo družbo na Blakfaced-ovco, katero je začela dunajska kmetijska družba vpejvati z veliko pohvalo. — Ker je ta ovca za Avstrijo celó nova stvar, se noče naša kmetijska družba prenagliti s skušnjo dozdej še malo znane novine in to tem manj, ker Ukviške ovce, ki jih uže več let iz Koroškega dobivamo, so hvale vredne za naše kraje.

Vendar pa tudi noče naša družba priporočane Blakfacedske ovce pozabiti in je skusila od dunajske družbe kaj več izvedeti o tej ovci, in izvedela je iz njenega poročila, ki je natisneno v „Verhand. und Mittheilungen 1879“, to-le:

Blakfaced-ovca je gorska ovca, domá je na visocih gorah Škocije (Schottland), kjer veliko tega blagá redijo. Izprva je bila ta ovca vsa divja, tako, da so jo lovili kakor srne in jelene. Sam vojvoda Hamiltonski ima na svojih škotskih posestvih blizo 80.000 taci napol divjih ovac.

Blakfaced-ovca ima ko železo trdno natoro, niti mraz niti mokrota jej ne škoduje. Mesó njeno je izvrstno dobro, ne ravno mastno, a posebno prijetnega okusa je kakor divjačina. Volne nima fine, a veliko je ima. Niti o krmi niti o strežbi ni kočljiva. Za gorate kraje je kakor nalašč: noge ima kratke, široke prsi, kratek vrat, jako čvrstega života je. Zato pleza na najviša mesta gorá, kjer le še kaj travice raste. Čeravno ne spada v vrsto najtežjih angleških ovac, vaga vendar pitani oven poldrugo leto star, čez 300 kilogr.

Dunajska kmetijska družba je leta 1876. 4 ovne naravnost iz Škocije na Dunaj dobila in grof Schaffgotach, predstojnik podružnice Scheibske, jih je za rejo prevzel, in s temi ovni so jeli plemeniti domače kmetijske ovce. Kmetom izprva niso bili ti ovni všeč zato, ker so bili prehudi, tako, da so celó pomerili 5 ovac. Ščasoma so se jih vendar privadili. Kmetje pravijo: „mesá si ne moremo boljega želeti, volna njih se kaj lepo presti dá in preja je močna kakor struna.“ Gotovo je, da so si kmetje z angleškimi ovni uže prav zeló zboljšali domače pleme.

Cena takega ovna, v Avstrijo pripeljanega, zanša okoli 60 gold. Septembra meseca leta 1878. se je izročilo 10 ovac in 2 ovna gosp. Welspacherju, velikemu posestniku v Schottwien-u, ki s posebnim veseljem izreja to pleme in ga razširja po svoji okolici.

Kmetijska družba dunajska je ministerstvo kmetijstva prosila 1000 gold. državne podpore za nakup Blakfacedskih ovac.

Še enkrat o občni državni požarni zavarovalnici.

V dopisu od 14. avgusta t. l. dokazal sem ob kratkem potrebo takega splošnega zavarovalnega zavoda, do katerega bi ljudstvo sploh popolno zaupanje — in to brez daljših pomislekov — imelo. V števil. 199. „Slov. Nar.“ od 30. avgusta nahaja se dopis iz Notranjskega: „Požari pri nas in kako bi se zabranjevali“, v katerem se kmalu od začetka bere: „Sprožila se je na novo misel, o kateri je bil uže večkrat govor, misel o prisilni državni požarni zavarovalnici. Vsakdo naj se primora zavarovati se in dotična opravila naj prevzamejo c. k. davkarije. Lepa misel, lahko izrečena, al težko izvršena!“ — Ker pa gospod dopisnik te misli dalje ne razpravlja in v svojem obširnem dopisu le dokazuje in nasvete stavi, kako bi se ogromnim požarom v okoliših prišlo, hočem jaz danes po svoji slabi moči dokazati, kako bi se dala „občna državna požarna — oziroma splošna — zavarovalnica“ praktično in z malimi stroški izvesti in potem tudi upravljati.

Vsako društvo odvisno je gotovo v prvi vrsti od obilega števila udov; kolikor več je društvenikov, toliko na krepkejih nogah društvo stoji, — in ob enem na posamezne tudi toliko manjši letni vplačevalni doneski pripadajo. Bolj ko so moči razcepljene, večja ko je konkurenca, toliko težje je tudi društvu životariti, — v posledici tega pa tudi prej ali pozneje skoraj gotova „krida“ sledi — in udeleženci — le prevečkrat ob vse pridejo. — Znani „krah“ to dosti dobro osvitljuje!

In — ako uže sedaj nekatere zavarovalnice na trdnih nogah stojé, ker so le privatni zavodi, pri katerih je le nekaj tisoč ljudi zavarovanih, kakoršni zavodi so pa lastnina tako imenovanih delničarjev, koliko gotovejši in trdnejši bil bi še le splošni državni zavarovalni zavod, pri katerem bilo bi na milijone zavarovancev vdeleženih in bi država za nj porok bila! Taka splošna državna zavarovalnica bila bi prava državna bratovščina, od katere bi lahko vsak državljan, kdor bil bi zavarovan, v prizadeti mu potrebi — pomoč našel.

Marsikatera privatna zavarovalnica, akoravno ima uže skoz veliko let sem pošteno in vestno oskrbništvu, utegne vendar-le slednjič v sleparske in brezvestne roke priti, česar bi se pa pri splošni državni zavarovalnici nikdar bati ne bilo.

Tak splošni državni zavod zavarovalnic ne bi samo škodo po ognji načinjeno zavaroval, nego tudi ono po toči, vodi in drugih elementarnih silah prouzročeno, kakor tudi življenje, dote in tako dalje; s tem zavodom naj bi se v posledici združila tudi vsa druga društva, katere v prid (oziroma zavarovanje in pomoč) kakoršnega koli interesa državljanov delujejo, na priliko, tako imenovani „Beamten-Verein“, učiteljska udovska društva itd., kateremu splošnemu zavarovalnemu zavodu bi taka društva svoje dosedanje kapitale v gospodarstvo in oskrbništvu odstopila. *)

Reklo se bode morda: ustanovitev splošne državne zavarovalnice stala bi izredno veliko stroškov, davki bi se s tem uže tako v gmotnem obziru preobloženemu ljudstvu iz nova povikšali, uprava in oskrbovanje bi novih stroškov natvezilo, uradniki bi se zavoljo tega

*) Tako daleč z zavarovanjem segati, bilo bi predaleč seči in lahko bi se takemu nasvetu reklo: „Das Kind mit dem Bade verschütten“.

350 do 400 kilogramov samega mesa. Meso je posebno dobro in ne preveč mastno.

Prave belanske krave na mleku ne prekosi nobena druga krava. 2800 do 3000 litrov mleka namolzejo počez od ene krave leto in dan; mleko je za surovo maslo in sir jako dobro.

Krma mladih goved v belanski dolini obstaja pozimi posebno iz slame, seno jim je že poboljšek. Poleti plezajo na pašo na najvišje planine, kjer le malo kratke trave raste in je živina izpostavljena zdaj vročemu, zdaj mrzlemu vremenu. To pa ravno naredi belansko živino tako močno in trdno, da pljučne bolezni komaj poznajo.

Ceno belanskih goved stavi gosp. Reiter tako-le: 2letna breja telica težkega plemena velja na mestu kupčije okoli 110 gld., — 1½ leta stara telica 90 gld., — mlada krava proti koncu brejosti 130 gld., — mladi za pleme uže pripravi biki 120 do 150 gld.

Naslov, pod katerim naj se pisma z vprašanji ali naročili pošiljajo gosp. Reiterju, je v nemškem jeziku ta-le: „Herrn Franz Xav. Reiter in Leinach, Post Rangersdorf im Möllthale, Kärnten. Naslov za telegram pa se naredi tako-le: „Franz Reiter Leinach, Winklern“.

Shod vinorejcev in vinska razstava na Dunaji.

Poroča prof. Povše.

(Dalje.)

Ker sem uže omenil velikanske vinske kleti gosp. Leibenfrostove, naj takoj omenim tudi velikansko stavbo mestne nove hiše, katera bode več milijonov goldinarjev stala. Pod celo velikansko stavbo sezidane so podzemeljske kleti in sicer v namen, da bodo mogli v teh mestnih kletih shranjevati vinorejci svoja vina namenjena za prodaj. Tu tedaj bo velikanska stalna (permanentna) zbirka najrazličniših vin, in kupci bodo vedli, kje najti obilno zbirko in dobro blago. Ako bo prišlo oskrbnitvo te kleti v prave roke, ni dvomiti, da bo mogočno vplivalo to na razvoj avstrijske vinske kupčije.

Preidimo na vinske razstavo:

Prostori za to izbrani so bili v pohoštvu dunajskega vrtnarskega društva. Razni predmeti bili so razvrsteni v več oddelkov: I. vino; II. grozdje; III. obrtnijski izdelki iz vinskih odpadkov; IV. trte; V. kletarska orodja; VI. vinogradska orodja; VII. tvarine za kletarsko porabo; VIII. učni pripomočki, znanstvena dela in literatura, zadevajoča vinorejo.

V I. oddelku bilo je videti sicer precej vina za pokušnje, a nadejal sem se tu na mogočnem Dunaji najti večo zbirko, posebno pogrešal sem vinske pokušnje iz južnih pokrajin, iz Goriškega, Isterskega, Dalmatinskega, posebno pa iz Kranjskega, od kodar ni bilo nobeno vino razstavljeno. Najbolje je bilo zastopano niže-avstrijsko vino, katero se je našlo v obilni meri v pokuševalnici (Kosthalle), kjer so nekateri vinski trgovci dajali pokušati vina po 10—15 kr. malo kupico. V tem oddelku zapazil sem, da se je marsikateri obiskalec razstave najdalje mudil, ker žalostno je bilo gledati prazne razstavljene steklenice, ko je v pokuševalnici vsakater mogel zadostiti želji za par grošev. Dunajčan je zmerom radovoljen in res bilo je tu kaj živahno, ko se je pri znanstvenih oddelkih le malo obiskovalcev nahajalo.

V II. oddelku bila je zbirka raznovrstnega grozdja. Posebno odlikovala se je zbirka kr. hrvatsko-slavonske gospodarske družbe (v Zagrebu), ki je 200 sort prav

lepega, zdravega in dobro dozorelega grozdja razstavila. Sploh je bil ta oddelek dovolj dobro zastopan in je obiskovalcu podajal lepo priliko, seznaniti se z raznimi sortami grozdja.

V III. oddelku je bil razstavljen vinski kis, vinska kislina, vinski kamen; oinanti eter, vinski cvet, esenca ali izvleček iz grozdnega cvetja, ekstrakt iz grozdnih pečk, konjak, vinsko žganje, tropinovec, jabelčnik, hrušev penečevac (Obstchampagner).

Zanimiva bila je razstava tovorničarja Köllerja, ki se bavi v svojih tovarnicah z izporabo tropic, drož itd. Tu je bilo videti izporabo vinskih odpadkov, kako se tropine in drože žgó ali destilirajo, kako se špirit čisti, kako se potem iz teh ostankov še izdeluje vinsko kislino apno itd.

V IV. oddelku so bile razstavljene cele trte s koreninami vred. Res so bile nekatere prav lepe, a take rasti nikakor niso, kakor se pri nas na Primorskem trte nahajajo, kar je tudi naravno, ker južna zemlja je pravo stališče za trte.

V V. oddelku bila je zbirka raznih vinogradarskih strojev in orodij. Posebno obilna je bila zbirka raznega blaga od Klosterneuburške „Weinlaube“.

Grozni mlini Josipa Hlubeka so občno dopadali, ker so dobro narejeni in ne predragi. Grozni mlin z lesenimi valjarji velja 23 gold., oni s železnimi pa 28 gold. Hlubek ima svojo zalogo v Ptuj (Pettau) na Štajarskem. Feitzelmayerjeve (tovorničar Feitzelmayer v Požunu (Presburgu) vinske stiskalnice bile so res hvalevredne. Cena jim je 280 gold.

Klosterneuburška razstava je obsegala: grozdne mline, vinske stiskalnice, trtne škarje, trtne žage, razno orodje za obdelovanje vinogradov, na pr. krampe, pikone itd., pihalnike, žveplalnike itd.

V VI. oddelku bila je najznamenitniša zbirka mehanikarja Heinrika Kappelerja na Dunaji, ki je razstavil svoje proizvode, kakor: aparat za merjenje sladkorja in vinske kisline, kakor tudi alkohola.

Razen tega so bile razstavljene razne vinske posode, vinske pumpe, steklenice itd.

Zopet v tem oddelku razstavila je klosterneuburška „Weinlaube“ obilno število raznega blaga, tako da je njena zbirka večja bila od vseh drugih razstavljavcev. Naštejem le nekatere reči: Renska vinska pumpa, aparat za ogrevanje vina, razni filtrirni aparati ali precejalniki; nategače, vrhne cevke in vehe; polnilne steklenice, žveplalniki; stroj za napolnjevanje steklenic itd.

VII. oddelek pa je imel nekatere tvarine razstavljene, katere niso nič kaj spričevale, da vinu ne pri-mešavajo tvarine, njemu ne lastne, toraj škodljive, na priliko: tu si videl vinsko črno barvilo (Rothwein = couleur), tu barvilo za rumeniti vino, tu rizlingov, tu muškati buket, tu glicerin. Prašam le pri tej priliki: ali je vino še naravno in pošteno, če je bilo hudo kislino, cikasto, in da se mu dostavi glicerin, ki mu ne odpravi kisline, ampak jo le zakrije, blizo tako, kakor dostavljamó sladkor pretrpki limonadi; sladkor le zakrije limonino kislino, ne da bi jo odpravil. Še bolje je ta slučaj: Primorska črna vina se jako drago prodajajo, ko so bela vina veliko nižja v ceni. Vzajemem belega vina, dodam mu mrvice tanina in barvila iz malvenih cvetk napravljene, in tu imaš črni teran!

Prašam le, ali ni to umetno — bolje rečeno — sleparsko ponarejevanje vina? Uže v uvodu sem omenjal izreka slavnega Leibenfrostá, ki je imenoval črna južna vina „zdravilna vina“. Če pa pride slepar in mi pobarvano in s taninom dostavljeno vino prodá za teran, ali nisem mar prav grdo opeharjen?

A pustimo to in povrtno se zopet v razstavni VII. oddelek. Tu je bilo videti razna čistila, ribji kletj, gelatino, apertovi čistilni prah, tanin, filtrarno oglje, žveplo, kaolin, vinsko kislino itd. — vse to tvarine, potrebne za čiščenje vina, toraj poštene, ker le vino čistijo in se pri čiščenju zopet iz vina ločijo. Največ je bilo vinskih kemikalij za „kuriranje“ vina razstavljenih od nemških fabrikantov, kakor od firme „Carl Jacobs Mainz“. Ni ne čuda, če na Nemškem pijó le umetna vina.

V VIII. oddelku slednjič so bile znanstvene stvari, zadevajoče vinorejo in kletarstvo, zastopane.

Zanimiva je bila zbirka adjuakta bar. Thümena, ki je obsegala 25 sort glivic, katere prouzročujejo različne bolezni na trtah. Vsa zbirka veljá 9 gold. in dotična knjiga 3 gold. Sicer pa ni bil ta oddelek kaj posebno zastopan.

Kedo je dobil svetinje, darila, priznanja od presojevalne komisije, katere ud je tudi bil g. Ogulin iz Novomesta, kot zastopnik kranjske kmetijske družbe, tega ne bom razpravljaj, ker naših vin ni bilo nič razstavljenih, teraj tudi nobeno ni bilo obdarovano.

(Dalje prihodnjič.)

Gospodarske novice.

* *Kako Amerikanci sadjerejo podpirajo.* V Jovi, severno-amerikanski državi, pospešuje prav dobra postava napredek sadje- in lesoreje vsake vrste. Kdor zemljišče, ki je 100 dolarjev vredno, zasadi z gozdnim drevjem, oprosti za 10 let to zemljišče zemljiškega davka. Kdor zemljišče, ki je 50 dolarjev vredno, zasadi s sadnim drevjem, je 5 let prost zemljiškega davka. Prav ta postava veljá za zasadbo cest in potov z drevesi, ki senco delajo, ali z živo mejo. Da je premija za sadno drevje nekoliko manjša, temu vzrok je to, da sadna drevesca veliko prej dobiček donasajo kakor gozdna. — Bi ne bilo prav — piše časnik „Obstgarten“ — da bi tudi v naši državi imeli tako postavo?

Ozir po svetu.

Spomini na Tirolsko.

I.

Pismo iz Lienca.

Izmed avstrijskih dežel se malokatera tolikokrat vsako leto imenuje, kakor lepa Tirolska. Mnogo tujcev zahaja o gorkem poletju v krasno knježevino, in ako bi bila njena romantika tako znana, kakor so natorna čuda švicarska, gotovo bi še več gostov romalo po njenih čarobnih dolinah ter občudovalo veličastne njene višave. Prikupilo bi se jim tudi ljudstvo, saj je Tirolec čez in čez poznan po odkritosrčnosti svojega značaja, po zvestobi svoji do Boga in cesarja.

„Beatus, qui procul negotiis“ — sem si mislil zato s Horacijem, ko sem lansko jesen se mogel napotiti na Tirolsko.

Prepusiti moram se ve da rdeče-vezanemu Bädckerju natančnejši popis dežele; tukaj posnamem samo to, kar sem si zaznamoval v dnevni zapisnik.

Danes zvečer sem došel v pusterško dolino. Pet je bila ura, ko sem gledal v jasnem jutru z Beljaka naše Karavanke; ko je pa solnce pokazalo prijazno obličje, drdrala je uže lokomotiva ob podnožju Dobrača (6916') proti zgornjemu Koroškemu. Pri vasici Möllbrücken, kjer se končuje belanska dolina, dela Drava velik ovinek in ob nji se zasučé tudi železnica proti jugu ter pride, prestopivši sotesko pri Sach-

senburgu, v zgornje Podravje. Pri trgu Greifenburg se svet nekoliko razširi. Visoke goličave kakor p. Saufeld Kogl ti prijazno nasproti blišijo in temni gozdi se vzdigujejo nad griči, kamor so vitezi pred stoletji stavili gradove, ki so zdaj na pol podrto zidovje. Na travnikih pa vidiš velike trope govedine vse enake barve znanega „belanskega plemena“, katerega mnogo uže nekoliko let tudi na Kranjsko dobivamo.

Uže se je jelo mračiti, ko nad zgornjim Drauburgom prestopimo koroško zemljo.

Iza planine Hochstadl poseje blede ponočna kraljica in v nasprotni gori se svetita dva velika ognja, ki so ju zakurili pastirji. S prijetnimi občutki gledam prvič v življenju novo deželo. Kmalu smo v mesticu Lienca.

Da si na Tirolskem, spoznaš po visokih klobukih, ki jih nosijo ženske. Na kolodvoru sem našel v restavraciji eleganco, kakoršne ni drugod. V izbiro so ti časniki raznih jezikov in zapeljive butelije z napisi: Champagner, Vöslauer, Tokayer itd. Iz Lienca delajo turisti izlete na več strani. Najbolj znana je dolina Isel, ki pelje proti severu-zahodu k podnožju orjaškega ledenika Pasterice in Velikega Zvona (Pasterzengletscher in Gross-Glockner). Pritožili so se natakariji, da jim je letos pariška razstava vzela zaslužek. Dragina pa tu ni manjša, kakor na Zidanem mostu ali nekje v našem Bledu. Pravil mi je popotni tovarš mikavno epizodo. Letos so se peljali skozi Lienca tirolski cesarski lovci v Bosno. Restavratér jim je prav dobro zasolil jed in pijačo. Plačali so mu vse pošteno, toda predno se odpeljejo dalje, pobijejo (menda z vednostjo višjih) vse krožnike in kozarce. Saj res ni lepo, da ti briganti tako drago računajo domačemu polku, ko v vojsko odhaja. Tirolcem je bilo to maščevanje prav po volji.

Ložje je se ve da plačal glasoviti Francesconi, ko je tukaj večerjal, saj je imel oropane tisoče v listnici, pa gotovo tudi krvavo podobo zadavljenega pismoše pred očmi. V Lienca je rekel, da je trgovec. Hudedelnik ni mislil, da se peljeta s skrivnim policistom skupaj in da bo že čez 6 ur na postaji Franzensfeste v rokah pravice.

II.

Pismo iz Insbruka.

„Dem Wandersmann gehört die Welt“, pravi pregovor. In res je! Dalj prideš, dalj ti kažejo naprej. Zjutraj ob 8. sem prišel v krasno mesto.

Dosežen je namen popotovanja, toda svet še ni zaprt, ker na desno gledam spodnje-insko dolino. Pa čas je prekratek; danes je sredo in v soboto imam biti zopet domá. Ti, prelepo mesto, postavi toraj mejo ravednosti moji, saj se srečnega štejem, da stopam po lepih ulicah, da gledam velikanske stavbe pobožnega duhá in spremljam z očesom široko reko ter zrem na sinje vrhove.

Teško je najti mesto, kakoršno je to, da bi se prišlo iz cvetočih vrtov hipoma v obraščene gozde, iz teh na gole planine in od tu naravnost na skalnate vrhunce. Proti severu se razprostira gorovje Solstein, proti jugo-vzhodu pa zgodovinsko znani Iselberg, s katerega je priletela o Hoferjevih časih marsikatera krogla na Bavarce in Francoze (1809). Na lepem in kake četrt ure dolgem viaduktu pelje železna proga iz mesta, prestopi reko ter gre od tukaj naprej v spodnje-insko dolino. Izmed mestnih cerkvá imenujem mestno farno, kapucinsko, jezuitsko, frančiškansko. Stolnice ni, ker ta del tirolske dežele pripada solnograški škofiji. Historično najimenitnejša je frančiškanska, ali, kakor jo ime-

Videti veliko denarno škodo, katero kranjska dežela vsled nemarnega sušenja češpelj trpi, sklenil sem že leta 1869, da se bodem potrudil, kako dobro in praktično sušilnico iztakniti, ter jo potem svojim rojakom z besedo in podobo razjasniti in priporočati. Kaj dobro došlo mi je kmalu potem v „Novicah“ objavljeno poročilo gosp. Laha iz samostana Trapistov v Mariji Zvezdi v Bosni, v katerem je ondi rabljeno tako zvano „bosniško sušilnico“ popisal ter močno pohvalil. Še bolje došlo mi je pa še v tistem letu tudi v „Novicah“ objavljeno naznanilo ranjcega gosp. dr. Orla, da si je on, natanko po načrtu, od Trapista gosp. Laha sprejetem, bosniško sušilnico napraviti dal, katero si more vsak, kdor se za njo zanima, na njegovem vrtu ogledati. Kmalu po tem naznanilu došel sem v Ljubljano, in prva moja pot je bila k ranjcemu mojemu stricu dr. Orlu, kjer sem si prav natanko vso sestavo bosniške sušilnice ogledal. Prašaje strica, kako da je s sušilnico kaj zadovoljen, mi odgovori: vedi, sušilnica bi ne bila slaba, a stane pa precej novcev in suši s primeroma obilno kurjavo le prepočasno. Posebno pritožil se je pa še o tem, da se pri bosniški sušilnici mora tista oseba, katera ima s sušenjem opraviti, za ukladanje ali izjemanje češpelj v zakurjeni prostor — v sušilnico samo podajati.

Leta 1869. prišel je na svitlo tretji predelani natis knjige: „Kratki navod k sušenju sadja, in napravi sadnega mozga“ spisane od najbolj slovečega nemškega sadjerejca dr. Lukas-a. Zdaj sem si mislil, no, to je voda na moj mlin, in kupil sem si takoj to knjigo, v kateri sta me posebno popisa in obrisa dveh sušilnic zanimala, namreč oni tako zvane velike sušilnice za gospodarstva, in pa oni tako zvane nove sušilnice za cele arenje. Sušilna sposobnost prve dozdevala se mi je z ozirom na veliko množino češpelj, katera se v dobrih letinah na Kranjskem pridelala, dosti premajhna, one druge zadovoljila me je boljše, toda sestava cele sušilnice dozdevala se mi je z ozirom na to, da največ češpelj kmetje sušijo, dosti preumetna in pa predraga. Leta 1869. oktobra meseca sem imel lepo priliko Lukasovo arenjsko sušilnico videti, in sicer ob času, ko se z njo ravno češplje sušili na Moravskem, na grajščini grofa Žerotina, v Blandi pri moravskem Schönbergu. Ogledal sem si jo do dobrega, ob enem sem pa tudi prav natanko o njej vse pozvediti skušil; in ker so mi jo močno hvalili, sklenil sem, nje natančni popis in obris v „Naznanilih“ kmetijske družbe kranjske objaviti. To se je tudi res zgodilo. V 2. zvezku „Naznanil“ za leto 1870. prišel je popis in obris obeh Lukasovih sušilnic na svit o pod naslovom „Navod, kako naj se češplje sušijo in kako slivovic napravljajo.“

(Dalje prihodnjič.)

Shod vinorejcev in vinska razstava na Dunaji.

Poroča prof. Povše.

(Dalje.)

Preidimo zdaj na obravnave, katere so se vršile v shodu vinorejcev.

V razpravo je bilo došlo 12 važnih vprašanj, katera hočemo po vrsti, kakor so se razpravljala in rešila, našim očitateljem popisati.

Po primernem pozdravu od strani gosp. predsednika grofa Kinsky-a in c. k. namestnika barona Konrad-Eibesfelda se je najprvo za predsednika izvolil gosp. dr. Mulč iz Maribora.

Prvo točko: „katere so najnovejše pozvedbe o

trtni uši in o sredstvih za nje pokončavanje“ je razpravljajal gosp. dvorni svetovalec vitez dr. Hamm. Iz njegovega govora smo posneli, da je Francija popolnoma okužena s trtno ušjo (phylloxero), da v Avstriji jo imamo v okraji Klosterneuburškem, na Ogerskem pri Pačevi in kakor je vodja Molnár iz Ogerskega v zboru objavil, tudi v okraju Ermelek-u. Prav tako se je ta strašanski sovrag razširil in vgnjezdil po Portugalskem, kder raste izvrstno Portno vino; po Španjolskem je posebno okraj „Malaga“ okužen. Tudi Italija, Sicilijansko ni prosto te uši, kakor tudi Nemčija in Švicane. Uradno sicer ni proglašeno, a skoro gotovo je tudi Krimsko na Ruskem po trtni uši okuženo. Da je cela severna Amerika polna te uši, je splošno znano.

Pač žalostni prizor! Gosp. poročevalec nam je objavil raznovrstne poskušnje in sredstva, s katerimi poskušajo phylloxero vničiti, pa nič novega nismo slišali, kar o tem ne bi bili že čitali po raznih časopisih. Nad 2000 sredstev je že bilo poskušanih; francoska vlada je 300.000 frankov razpisala darila za onega, ki bi vedel objaviti zanesljivo sredstvo za pokončavanje tega mrčesa, pa vse je zastonj. Ni je do zdaj še pomoči zdatne in ob enem takošne, katera bi le trtno uš pokončala, trti pa ne škodovala. In v tem oziru je položaj evropske vinoreje pač žalosten. Francozi so najhujše zadeti po phylloxeri, al oni so tudi najsrčniši, in namesto obupati so vse poskusili ter se proti njej neustrašljivo in neutrudljivo borijo. Na Francoskem so sedaj 4 najglavniši načini za pokončevanje te škodljive uši v porabi: 1. vsviženje, 2. povodenje, 3. polivanje z žveplenim ogljencem, 4. s preceptljenjem. Poskušnje so dokazale, da phylloxera v ostrem svižu ali pesku ne more vspevati, ko ji veliko boljše ugaja težko zvezna zemlja. Izvršile so se poskušnje s tem, da so se odkopale trte do spodnjih korenin, na katerih ta uš najrajši živi in množi, in obsule s finim ostrim peskom. Vsehi ni bil sicer ravno slab, pa silno predraga je ta manipulacija, toraj neizvršljiva.

Boljše je sredstvo povodenja, katero je se ve da le v ravninah izpeljivo. In prav v vinogradih strmih, sploh po gričih raste najžlahniša vinska kapljica, tako da to sredstvo za večino trtoreje nima nikakoršne veljave. Vode se mora saj za 1 ped visoko na vinograd napeljati in mora 40 dni ostati, da potonijo vse phylloxere. Dumont je na Francoskem izdelal načrt, po katerem bi se iz glavne reke „Rhône“ izpeljal velik kanal, ki bi vodo dopeljeval za one vinograde, katere je trtna uš napadla.

Ob obalih morja, kjer se bolj peščena tla nahajajo, zasajajo se prav marljivo novi vinogradi, ker v peščeni zemlji ni pravi dom za phylloxero in tudi voda bi se lahko v sili in potrebi spustila na nje. Znani francoski učenjak Dumas, najimeitniši kemikar, si ne obeta preveč od povodenja ter trdi, da se v zemlji napravljajo zračni mehurci, v katerih more trtna uš lahko prezimiti. Dokler pa je le ena sama uš še živa, je vse brezvspešno, saj je njeno neizrečeno hitro množenje znano.

Tretje sredstvo je žvepleni ogljenec, s katerim se nekako zemlja ostrupi, da potem v njej ne morejo živeti trtne uši. Tudi v Klosterneuburgu se je to sredstvo rabilo, se ve da so ob enem vinograde prekopali in vse trte pokončali. Pozneje pa se je pokazalo, da je boljše v mali množini polivati to tvarino, pa večkrat, ker tako je mogoče ohraniti trto pri življenji, katero pri obilni množini žveplenega ogljenca takoj zgubi. Ta tvarina se pa rabi sedaj v 2 oblikah; Rohartove kocke so po Francoskem splošno v rabi. Kocke so navadno 1 kubičen palec velike in se pri globokem prekopavanju vinograda pod korenike polagajo. Kmalu se razmoči

ocka in iz nje se razvijajo sopuhi žveplenega ogljenca, ki pomori trtne uši, ki se navadno na koncih korenin nahajajo. Učeni Gastin pa priporoča poseben aparat, ki se zabode v zemljo in iz njega se izceja žvepleni ogljenec. Potem se zopet aparat potegne iz zemlje in odkna z zemljo zasuje. Pri tem načinu se sopuhi hitreje razvijajo, pa tudi kmalu pogubé. Na Francoskem tako vsi, tudi revni mali vinorejci ravnaajo in se brajajo proti sovragu, da se vsaj tako zelo ne more zaresiti. Se ve da je prav močno gojenje neobhodno potrebno, da ne vsahnejo trte. Kjer se ne pridruži obilno gojenje, ondi je tudi vlivanje žveplenega ogljenca brezpešno in le zavrženo delo. Vsaki trti se prilije do 60 gramov žveplenega ogljenca, kar precéj stane in to tako bolj, ker treba globoko prekopavati zemljo. Stroški tako veliki, da navadni vinogradi ne bi mogli preštati poleg obilnih navadnih stroškov še to precéj drago delo. In prav ta vzrok bo moral po phylloxeri škodovane vinogradnike prisiliti, da se bodo poslužili četrtega sredstva, katero bo najmanj stroškov privedalo, in to je, da bodo zasajali ameriške trte, katere bodo pozneje z domačimi žlahnimi trtnimi piči pocepili. Ameriške trte so sicer tudi tej uši odvržene, pa tako krepke in čvrste so v rašči, da jih prav obro pretrpé in pri vsem tem, da na njih koreninah silno uši visi, poganjajo polno lepih zelenih mladik, katere dovolj grozdja rodé. Pa te ameriške trte rodé grozdje, iz katerega se kaj neprijetno vino napravlja; menda tudi najhujši pijanec bi rajši vodo pil kakor tako vino. Ker je tako krepka, se tedaj more prav dobro rabiti za podlago, da se čvrsto vkoreninene trte béd. Da pa bo grozdje dobro, se pa požlahnijo s piči žlahnih domačih sort. O vspehu se ne more še tvoriti, ker ta način je še premlad. Dokler tedaj ne do obrodile ameriške pa z našimi trtami pocepene trte, ne moremo jim še izreči hvale. Na Francoskem so uže nad 14.000 hektarov vinogradov zasadili na tem načinu. Edino ta način bo zdaten pripomoček proti trtni uši in vsi se ga moramo poprijeti, kjer se je vsejala phylloxera, ker ž njo bodo morali živeti, proti tej se boriti ter skrbeti, da bodo z umom in delom od te pridobili grozdja in vina. Potrebno množino trtnih mlčev lahko dobimo iz Amerike, kar za kraje, ki so okuženi po phylloxeri, tako ni več nevarno.

Govornik sklepa z izrekom enega najslavnejšega francoskega učenjaka — vinorejca Barral-a: Kolikor boljše so naše preiskave, poskušnje in pozvedbe o phylloxeri, toliko gotoviše je prepričanje, da ne bomo kdár popolnoma mogli zatreti trtne uši in da moramo živati se živeti ž njo ter da nam ne ostaja drugega, kakor odločna srčnost bojevati se neprenehoma proti tej škodljivki.

Predno pričnemo govoriti o drugi točki, moramo najvesti še nasveta, katerega je vodja Göthe iz Maribora stavil. Tudi on priporoča prav toplo vpeljavo ameriških trt in poudarja, da se tudi v naših avstrijskih krajih tu in tam že ameriške trte nahajajo, ter da on uže par tisoč kolči narezal ter ob enem s cepiči „žlahnine“ pocepil in v trtnico zasadil. Letos ima uže svo grozdje, katero je popolnoma dobro, okusno in popolnoma enako v dobroti domači „žlahnini“. Cepijo naj trte ali februarja meseca, predno pričnejo sočne biti, ali pa potem meseca maja. O sočni dobi cepiti jih se kdár delo ne sponese. Njegove skušnje učé, da se cepljenje o maju še najboljše sponese. Tudi gospod Regulín iz Dolenjskega pritrdi temu mnenju. Gospod Lečnjak iz Istre pa trdi, da njega učé skušnje, da je boljše cepljenje o svečnici. Jaz po svojih skušnjah menim, da je oboje dobro in gospodu iz Istre se je cepljenje boljše o svečnici sponeslo, kakor ono maja

meseca, ker je v Istri maja meseca uže velika suša, ko je mladi naraščaj od februarja do spomladanske suše se dobro očistil. Onim gospodom pa iz mrzlejših pokrajin je svečan še pretrd, maj pa uže prav ugoden za tako delo.

Baron Babo priporoča kot najtrpežnišo sorto ameriško trto „vitis extivalis“ in tudi on uže odgojuje tako bilfe v trtnici.

Konečno se sprejme predlog gosp. Göthe-a, da se naprosi visoka vlada, da naj skrbi za obilno množitev ameriških bilf, katere naj se v državnih trtnicah pocepijo in tako razdelé onim vinorejcem, kateri jih potrebujejo. Gospod Göthe je stavil še drug predlog, namreč, da bi vlada v državnih vinogradih izvrševala poskušnje o grubanji, kakoršno je v Alzaciji navadno, ker tako delo trte stori silno močne, torej tudi proti uši trpežniše. Pa ta predlog je padel, ker mu manjka pravega utemeljenja.

Nič kaj ni mi bilo všeč slišati jako različna mnenja o tem, ali bi vincarji v okolici klosterneuburški hoteli od vlade vzeti v darilo ameriških pa pocepjenih trt, da bi ž njimi poskušnje napravili v vinogradih, ki so od phylloxere bili napadeni in sedaj razkopani.

V zadevah phylloxerinih pooblaščenim vladnim komisar ministerski tajnik Herzmanovský je trdil, da vincarji jih ne bodo hoteli vzeti, kakor so tudi bili silno nasprotni proti zapovedi, vsled katere bi se jim vinogradi polivali z žveplanim ogljencem. Baron Babo in dunajski popotni učitelj Jablanci pa nasprotno trdita, da vincarji so hvaležni za vsakotero pomoč in da bodo radi sprejeli ameriške cepljene bilfe. Zakaj se vendar gospodje, ki so skupaj skoro vsaki dan, poprej ne pogovoré o takih vprašanjih, ampak da svetu kažejo needinost?

O drugi točki, katere postavne določbe so potrebne, da se zabrani daljno razširjevanje phylloxere, je poročal dr. Rodler. Kratkega poročila konec bil je ta, da v državnem zboru pred 2 letoma sklenjena postava o phylloxeri popolnoma zadostuje in da se vlada naprosi le ostro po njej postopati in izvrševati jo. V tej postavi pa bo izostal, kakor se je vlada sama sedaj v vinogradih državne šole klosterneuburške prepričala, oni paragraf, ki vелеva, da se imajo okuženi vinogradi skopati in trte vničiti, ker zdaj za trdno veljá, da je boljše vinograd obilno gnojiti, ali pa ameriške cepljene zasajati.

Prevažna je bila tretja točka: „kaj je umetno vino in ali se nahajajo v Avstriji tovarnice, katere izdelujejo umetno vino, in katere postavne določbe bi bile potrebne v brambo domači vinoreji in vinski trgovini.“
(Dalje prihodnjič.)

Gospodarske novice.

* Največa dandanes znana trta je na posestvu g. Adolfa Kiera v gornjih Bojanovicah na Moravskem. Ta trta je uže več let obrodila po 500 do 1200 trt, letos pa jih je imela celó 2000. Brajda obseza 21 metrov po dolžini, 2 metra pa po višini.

Šolske stvari.

Poročilo o učiteljskih zborih

v Ljubljani 25. septembra.

Naj „Novice“, ki vsa dolga leta svojega obstanka zvesto opazujejo stanje slovenskega šolstva, tudi o letošnjih zborovanjih društev: „Vdovsko učiteljsko dru-

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 22. oktobra 1879.

Obseg: Kaj naj dajemo goveji živini, da se je ne prime kuga? — Shod vinorejcev in vinska razstava na Dunaji. (Dalje.) — Gospodarske novice. — Delitev premij za konje v Postojni na Notranjskem, v Šentjerneji na Dolnjskem in v Kranji na Gorenjskem. — Poročilo o učiteljskih zborih v Ljubljani 25. septembra. (Dalje.) — Taaffe in Schmerling. — Mnogovrstne novice. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Kaj naj dajemo goveji živini,
da se je ne prime kuga?

To vprašanje mi je došlo uže od več skrbnih gospodarjev na Kranjskem in Štajarskem, kjer razsaja ta bolezen in se čedalje bolj širi. Tako vprašanje je res prav naravno od gospodarjev, ki ne poznajo bistva te bolezni, od katerih se pa tudi zahtevati ne more, da bi jo poznali, ker niso zdravniki.

S kratko besedo tedaj na gori navedeno vprašanje odgovorjam gospodarjem tako-le: Prav nič ni treba zdravi živini dajati, ampak streže naj se jej po navadi, kakor umna živinoreja veléva, in opusti vsako zdravilo.

Čudil se bo marsikdo temu odgovoru, ki odbija vsako zdravilo o bolezni, ki je vendar najhuja med vsemi govejimi in je uže na sto in sto milijonov goved pomorila, kar se je prvokrat leta 1709. iz Tartarije v srednji Aziji čez Moskvo zanesla na Poljsko, od tod preko Podolije in Besarabije na Hrvaško, od tod pa v Dalmacijo; dalmatinski živinotržci pa so na cesti v Padovo na Laškem popustili za kugo bolnega vola, ki ni mogel naprej; tega volaje pastir kanonika grofa Boromea v njegov veliki hlev vzela, ki je bil poln goved; vsa goveda so poginila tû in kuga se je potem zatrosila po vsi srednji in dolnji Italiji. Od tod je kuga romala na Francosko, v Alzacijo, Nemčijo, Holandijo, na Angleško itd. Kuga, ki se je takrat prvokrat pokazala v Evropi, je bila zdravnikom neznana, iskali so in poskušali zdraviti in prav s tem so zatrosili še le bolezni, ker zoper njo niso nobene zaprtije vpeljevali. Tako je v 3 letih od leta 1711. do 1714. poginilo goved poldrugi milijon. Od tega časa počenši se je kuga prikazala mnogokrat v Evropi, zatrosena iz Rusije in Turčije v dežele našega cesarstva. Deželo kranjsko in štajersko je večkrat huda nesreča zadela po tej ptujki. (Na Kranjskem je razsajala hudo leta 1863., 1865. in 1873.) Preračunano je, da so evropske dežele do konca preteklega stoletja nad 200 milijonov goved po tej kugi izgubile.

Te žalostne skušnje so nas učile trojno: 1) da je ta kuga ptujka, v srednji Aziji domá, in se v naših deželah nikdar nikoli prvotno ne prične, kakor tudi človeška kuga ne, — 2) da je silno nalezljiva in 3) da nobeno zdravilo zoper njo ni znano, čeravno je holandska vlada 80.000, avstrijska 30.000,

pruska pa 10.000 cekinov uže davno obljubila onemu kdor iznajde gotovo zdravilo.

Kdor tedaj hoče svojo živino obvarovati te grozne kuge, naj jo varuje, da bolezni ne naleze. Nalezljivo lastnost ima sapa in kožno hlepenje bolne živine, kakor tudi vsaka reč, katera pride od nje, kakor blato, scavnica, kri, meso, koža, parklji itd. Kužnina se pa prime tudi klaje, slame, orodja, obleke in vsake druge živine, kakor konj, oslov, prešičev, psov, maček, kuretine itd., katere same za to bolezni ne zbolijo, pa jo oddajo goveji živini. Tudi ljudje, ki so bili v dotiki z kužno živino, bolezni zatrosijo, da! celó muhe jo morejo zatrositi, če od bolne živine pridejo do zdrave. Razen goved zbolijo za to kugo edino le ovce, kar sem jaz leta 1863. v Préloki in v Zagorji s tem dokazal, da sem govejo kužnino vcepil ovcam, ki so potem za isto kugo zbolele in poginile. —

Po tem je jasno vsacemu, da se more kuga ubraniti edino le po ostrih zaprtijah mej zdravih dežel in zdravih hlevov. Vsak gospodar in vsak človek mora zdaj na Kranjskem in Štajarskem na vse strani skrbno paziti, da se ne najmanjša trohica kužnine na noben način ne zatrosi, in da zato mora vsak za se oster sleduh biti, da se nič ne zgreši, kar bi utegnulo kugo tudi po skrivnih potih zatrositi. Nasproti pa naj bode našim gospodarjem to v tolažbo, da, ako so svojo živino dobro zaprli tako, da od nikodar ne more do nje nič kužnega priti, jim bo živina zdrava ostala, čeravno krog in krog njih druga živina za to kugo cepa!

Ta skušnja naj pa velja dalje gospodarjem in vsacemu domoljubu kot sveta zapoved, da natanko ubogajo vse ukaze c. k. deželne vlade, ker en malomarnež ali en slepar lahko celi deželi nakoplje strašno nesrečo! Gospodje župani! vi pa še posebno stojite na straži proti tej pošasti.

Dr. Jan. Bleiweis.

Shod vinorejcev in vinska razstava
na Dunaji.

Poroča prof. Povše.

(Dalje.)

Najobširniša bila je razprava o tretji točki programa: Kaj prav za prav je umetno vino?

Ali se nahaja v Avstriji obrtnija umetnega ponarejevanja vin in katere postave bi bile o slučaju te obrtnije v obrambo vinoreje in vinske kupčije prav potrebne?

Poročevalec tej točki bil je gospod Mach, vodja vinorejske šole na južnem Tirolskem. Iz njegovega obširnega poročila posnamem sledeče: Najprej je poudarjal, da je ljudstvo jako različnega mnenja; od sto o tem poprašenih oseb dobimo gotovo skoro sto različnih odgovorov o umetnem vinu.

V občinstvu sploh in pri malih vinorejcih (kmetih) je uže vsakoršno vino, katero je bilo s pripomočjo umnosti oskrbovano, umetno ali ponarejeno vino, čeravno je tako izboljšavanje posebno v slabih letinah, ko grozdje ne dozori popolno, ne le umno, temveč naravnost potrebno, da dobimo dobro vino. In prav one države, ki najbolj slovó o izvaževanju vina in sploh o vinoreji, kakor Francija, Italija, Španija, se umnih pripomočkov za izboljšavanje vina poslužujejo, ne da bi jim kedo očital, da so „pančarji“ in ponarejevalci vina.

Umetno ponarejevanje vina je le tedaj, ako se vinu podobna pijača izdeluje iz vode, špíríta in drugih mineralskih snovi, ali tudi če se s pripomočjo majhne množine tropin taka pijača pripravlja. Takošnih tovarnic pa v Avstriji ni, in potrebno je, da shod vinorejcev glasno izreče, da jih ni, ter s tem izrekom pomiri po lažnjivih besedarijah vznemirjene kupce naših vin. In zato naj se tudi poudarja, da naj postava ostro čuje nad tem, da ne pride nobena pijača kot vino v kupčijo, katera je z dodatki zdravju vinopivca škodljivimi ostrupena; zato naj postava vse one tvarine, ktere se v naravnem, poštemem vinu ne nahajajo, odločno uvrsti sleparskim, kazni vrednim.

Poročevalec je v pošte vzel razne pritožbe vinorejcev, ki pravijo, da z raznimi načini izboljšavanja vina škodo trpi naravno vino, ker se s takimi fabrikati pomnožuje množina vin. Temu pa protistavlja nasvèt, naj vinorejci marljivo svoja vina izboljšujejo, naj bolje pazijo na umno kletarstvo, snažno vinsko posodo, sploh na to, da bodo imeli trpežna, zdrava in prijetna vina. Omenil je na dalje, da večina onih naravnih vin, katera je dobil v preiskovanje na svojem zavodu, so bila pokvarjena po plesnjobi, ciku in zavrelci nepitna naravna vina. Ker pa je v obstoječi postavi dovolj priskrbljeno za postopanje proti onim, ki vinu dostavljajo zdravju škodljive tvarine ali primesi, zato nasvetuje, naj se ne zahteva od vlade posebne postave, kakoršna je bila od nekaterih državnih poslancev v zadnji sesiji predložena in od raznih vinorejskih občin naprošena.

Dr. Beresch, kemikar, ostro biča nekatere brezvestne(?) agitatorje, ki šuntajo nevedno ljudstvo in mu trobijo, da se vino „panča“.

Dr. Dienstl iz Kremisa pa meni, da je prezgodaj izreči, da ni pri nas umetnega ponarejevanja vina. Zastonj je mož poskušal o tem smislu govoriti, velikanska večina zbornikov bila mu je nasprotna.

Na to se oglasi dvorni svetovalec dr. Hamm, ki javi, da je vlada razposlala okrožnico, v kateri je poprašavala, ali se umetno vino izdeluje, na vse kupčijske zbornice, kmetijske družbe in razne politiške gospóške, a da je od vseh prejela odgovor, da ni umetnih vinskih ponarejevalnic. Isto to trdi prof. Landsteiner, kot referent dunajskega magistrata, da se je prepričal, da se na Dunaji ne nahajajo vinske ponarejevalnice.

Dr. Hamm navaja v dokaz tega, koliko je nespartmetno ščuvanje in obrekovanje škodovalo naši vinoreji, to, da je neka kupčijska firma iz Nemčije vsako leto po 8000 veder vina v Avstriji kupila, a sedaj ga ne kupuje več, ker meni — tako se je neki gospodar sam izrazil — da tu pri nas se le umetno ponarejeno vino nahaja.

Dunajski mestni odbornik Hofer meni, da novi načrt kazenske postave more prav dobro zadostovati

proti vsemu ponarejevanju vina; temu mnenju se pridruži tudi poročevalec Mach.

Zbor sprejme potem sledeče sklepe:

1. Umetnih vinskih ponarejevalnic ali vinskih fabrik ni v Avstriji;*)

2. z izboljšanjem trtnih plemen in trtoreje sploh, posebno pa z umnim kletarstvom ter z umnim sodelovanjem vinorejcev in vinskih trgovcev, kateri vsi naj delajo na to, da se v občinstvu zgubé nesrečni predsodki o umetnem vinu, bode mogoče žalostno stanje vinoreje izboljšati;

3. ako hočemo, da bode vinska kupčija cvetela, mora se jej pripustiti prostost, da umno izdeluje vino, katero neizdelano prejema od vinorejcev, ter ga umno pripravlja, kakor ga okus vinorejcev zahteva, ter da dobí kupce tudi v drugih državah;

4. v skupnem interesu vinorejcev in vinokupcev, pa tudi vinopivcev je, da pazijo na to, da se sleparsko vino javni pravici ovadi in njega lastnik ostro kaznuje. Posebno ostro naj postopa pravica proti onim, ki prodajajo vina, v katerih se nahajajo človeškemu zdravju škodljive tvarine.

No! reči moram, da sem pričakoval hude in velike borbe o tej razpravi umetnih vin, a ni je bilo, izvzemši onega trenutka, ko je dr. Dienstl opominjal zbor, naj se prenašlo ne izreče, da se nikjer ne izdeluje umetno vino. Stala je velikanska večina zbornikov trdno za to, da v Avstriji se ne izdelujejo umetna vina. Jaz nočem tajiti, da so zagovorniki „poštenih vin“ imeli tudi v enem oziru prav, kajti hoteli so svetu, posebno Nemčiji, ki je dosedaj mnogo avstrijskega vina pokupila, kazati, da vsa dotična obrekovanja so lažnjiva, in da se pri nas v Avstriji lahko mnogo dobrega vina dobí. Zlata pot je vendar srednja pot, in tako pot bi bil tudi jaz rad koračil. Res je, da nekateri sleherno umno oskrbovanje vina uže kot ponarejevanje, „pančanje“ obrekujejo, — drugi nasproti pa — in prav shod vinorejcev po svoji večini je zopet to potrdil — še le to priznavajo za umetno ponarejevanje vina, če se vino, po zgledu vinskih fabrik na Pruskem, izdeluje iz vode, špíríta, tanina, barvila itd.

Prvi nimajo prav, ako obdolžujejo umnega vinorejca „pančarja“, ki vino čisti na pr. z jajčjim beljakom. Poznam jih mnogo, mnogo, ki pravijo: „To vam je slepar ta gostilničar, ker slišal sem, da je ponoči svoje vino očistil z jajčjim beljakom“. Ne malokrat se mi je pripetilo, da so prišli vinorejci k meni s prošnjo, da jim pošljem svojega učenca, ki bi vino očistil, in če

*) Kaj pa pravijo tisti vinski trgovci, ki trdijo, da v Avstriji se ne fabricira „nič umetnih“ ali bolje rečeno ponarejenih vin, k temu, kar je razglasil državni poslanec, kmet in vinorejec g. Turenkranz v Langenloisu na doljnem Avstrijskem? Sodarsk delavec, ki je na Dunaji služil, povedal je gosp. Turenkranzu to le: Služil je pri nekem velikem dunajskem vinskem trgovcu ter ondi sam s 24 drugimi sodelalci pomagal vino delati. V kleti je stal kotel, ki je držal 50 veder. Pod njim se je noč in dan kurilo, izvzemši nedelje in praznike, da se je cukér topil, navadno cukér krompirjevec. Blizo je bilo posode 210 štrtinjakov. Vsaki dan so naredili vina za 15 štrtinjakov. Za narejanje te pijače niso potrebovali niti kapljice naravnega vina. Marveč pripeljalo se je 10 štrtinjakov vode in tej se je prililo iz kotla 5 štrtinjakov stopljenega cukra. Vse se je potem v posodo stočilo in tukaj dodala mešanica „špiritusa“, barv in pa nekaj dišav. Omenjeni delavec je tudi v zapisnik dal zapisati, da je poizvedel še za dva jednaka velika vinska trgovca dunajska, kojih vsak je imel po 25 delavcev kletarjev za delanje vina brez vina. No! kaj je to? Vred.

sem rekel, da pride zjutraj, hitro me je doletela prošnja: „ne ne po dnevi, zvečer, ko bo že trda noč, naj pride, da ga ne bo nihče sosedov videl“. Ako se mi je zdelo potrebno rabiti za popolno izčiščenje vina filtrirni aparat, bilo je še več opovir, ker kako pripeljati stroj, ne da bi ga sosedje videli!

Zdaj prašam le: ali je čiščenje vina napačna vinu in vinopivcem škodljiva reč? Ali ni prav to zdravju hasljivo, da se iz vina spravijo one klejnate ali beljakovinske tvarine, katere delajo vino motno, težko, raznim vinskim boleznim podvrženo?

Zakaj pa zdravnik priporoča bolnikom in starčkom piti staro vino? Ali ni med ljudstvom znano, da mlada, še motna vina rada napenjajo zarad v njih še navzočih beljakovin, kajti one so, kakor sploh beljakovine živalske, težko prebavljive?

Nasprotno so pa stara vina čista in zdravju prav zaradi čistosti hasljiva. Nekateri menijo, da stareja vina imajo veliko več alkohola; od kod pa? če se mu ne dostavi po umetni poti špirta. Izdelujejo se in čistijo, in razvija se tako v njih enantni ali vinski eter, ki jim daje lepo cvetlico, to je, prijeten duh. Da vino hitreje dozori, treba mu je umetno pomagati in sicer s pogostim, večkratnim pretakanjem, posebno pa s filtriranjem in čiščenjem. To so ne le nedolžna, ampak naravnost jako koristna in potrebna kletarska opravila. Ko bi vinorejci pridnejše pretakali in svoja vina čistili, ne bilo bi toliko bolnih vin, zavrelc, cikov, vlečljivosti itd.

Večinoma se taka vina vkljub vsemu temu popijó in prašam: ali ni to zdravju vinorejcev škodljivo?

(Dalje prihodnjič.)

Gospodarske novice.

* *Da se kislo zelje ali kapus preveč ne skisa.* Naši slovanski bratje Rusi — piše „Slov. Gosp.“ — ki imajo marsikaj praktičnega v svojem gospodarstvu, so tudi odlični pripravljavci izvrstno okusnega kislega zelja ali kapusa. Da se jim kislo zelje preveč ne skisa, imajo kadi za zelje iz brezovega lesa. Če je pa kad iz kakega drugega lesa, vsaj kos brezovega lesa med zelje v kad vtaknejo. Ta les ima lastnost, da zelje presilnega skisanja obvaruje. Poskusiti se to more in tako bi brezov les našel tudi drugo koristno porabo za kapusne kadi.

Delitev premij za konje

v Postojni na Notranjskem, v Šentjerneji na Dolenjskem in v Kranji na Gorenjskem.

V Postojni je bila delitev premij 6. dne t. m.; a) premije v srebrnih goldinarjih za posebno lepe kobile z žebetimi so prejeli: Anton Jeršan z Unca 40 gld., Vinko Ogorelec iz Škofelce 30 gld., Frančiška Kopišar iz Ribnice 25 gold. in Jakob Mosel iz Hraš 25 gold.; — častne diplome za kobile pa sta dobila Anton Švigelj iz Kožljeka in Ignacij Majdič iz Cerknice; — b) za mlade kobile so prejeli premije: Jurij Kriše iz Starega Loga 30 gold., Jakob Kovač iz Male Ligojne 20 gld. in Leopold Dekleva iz Buj 20 gold.; — c) za žebice Antonu Jeršanu iz Unca je bila prva premija s 15 gold. pripoznana, ki jo je pa drugemu prepustil, Anton Švigelj iz Kožljeka je dobil 15 gold., Pavel Metl iz Grahovega 15 gold. in Alojzij Domicelj iz Zagorja 15 gold.

V Šentjerneji na Dolenjskem je bila delitev premij 3. dne t. m.; a) premije za kobile z žebetimi so prejeli: Anton Vincencij Smola iz Grma 40 gold., ki

bi bil dobil še drugo premijo s 30 gold., če bi se jej ne bil odpovedal, Franc Vrtačič 30 gold., Janez Maicen 25 gold., Anton Barbarič 25 gold., Martin Krhin 20 gold., — b) za mlade kobile: Franc Perjatelj 30 gld., Franc Gregorič 20 gld., Franc Vrtačič 15 gld., — c) za žebice: Florijan Sorko 15 gold., Anton Perjatelj 13 gold.

V Kranji je bila delitev premij 10. dne t. m.; a) premije za kobile z žebetimi so prejeli: Mart. Šimnovec 40 gold., Janez Osel 30 gold., Blaž Kepič 25 gold., Jožef Strupi 25 gold., — za mlade kobile: Franc Kuralt 30 gold., Matija Stare 20 gold., Matija Kosmač 20 gold., — c) za žebice: Jožef Lap 14 gld., Janez Grašič 15 gld. in Janez Kepič 15 gold.

Šolske stvari.

Poročilo o učiteljskih zborih

v Ljubljani 25. septembra.

(Dalje.)

Po končanem zborovanji „vdov. društva“ pričelo se je ono „slov. učiteljskega društva“. Predsedoval mu je gosp. Govekar, nadučitelj na Igu poleg Ljubljane, v šolskih krogih dobro znan po svojih podučnih spisih. Tudi on pozdravil je navzoče s srčnim „dobro došli!“ in zagotovil skupščino, da „slov. učit. društvo“ krepko živi, da napreduje in da kaže se mu še boljše prihodnost; poleg tega pa izreka željo, naj bi se društva, ki je cvetka domačih slovenskih livad, oklenili brez izjembe vsi, ki želijo imeti častni naslov: národní ljudski učitelj.

Da je društvo v resnici napredovalo tudi o finančnem obziru, kazalo nam je poročilo gosp. blagajnika Iv. Tomšiča. Lansko leto ostalo je bilo gotovine le 22 gold. 93 kr.; letos premore društvo v gotovini 110 gold. 60 kr.; precejšnje število udov (okoli 30) letnine ni še vplačalo, in tudi za knjižico „Cesar Franc Jožef“ ima društvo še dobiti okoli 40 gold. S tako ugodnim denarnim stanjem smemo za dosedanje čase popolno zadovoljni biti. Pa tudi drugo društveno delovanje, katero je popisal gosp. tajnik Matej Močnik, sme se hvalevredno imenovati. Dobro je djal gosp. govornik: Oživelimo na novo, krepko delovali, vsak mesec zborovali (odbor) in posvetovali se o raznih društvenih zadevah. „Slov. učit. društvo“ more biti le literarno; delajmo toraj, delajmo na tihem, ker to več zda, kot širokoustno ropotanje itd. — Iz daljnega poročila posnamemo še to: društvo je izdalo letos knjižico: „Začetnica“ ter jo poklonilo svojim udom v dar. O priliki sreberne poroke presvitlega cesarja izdalo je društvo knjižico „Cesar Franc Jožef I.“, katera se je morala dvakrat natisniti, tako se je naš narod zanimal za njo. Spisal je to delce dobroznani učitelj in pisatelj gosp. Jos. Ciperle, dostavilo se je pa bilo gradivu še nekaj v Ljubljani. Najbolj hvalno omenil je gosp. govornik gledé razprodaje te knjižice vrlih naših sosedov Štajarcev, ki so v nekaterih krajih je nakupili po 100, in celó po 200 iztisov. Omenil je dalje, da so o sreberni poroki Nj. veličanstva prejeli društveniki v spomin na to veselo dogodbo od souda gosp. Jos. Levičnika v dar po en iztis one „polke“, ki jo je bil dal pod naslovom: „Glasi radosti“ natisniti leta 1857. o priliki, ko sta se cesar Franc Jožef in cesarica Lizabeta po več mesecev trajajočem popotovanji po Italijanskem zopet povrnila v našo deželo. Dalje je govornik povedal, da dobijo udje v kratkem v dar še od društva izdano knji

Lansko leto pridelalo se je zopet precej češpelj, Lucasova sušilnica se je zopet skusila, a z nič boljšim vspehom.

Glavne napake te sušilnice so te-le:

1) ona je za posestnike, kateri imajo na stotine centov češpelj sušiti, veliko premajhna; kedaj neki se bode sušenje dovršilo, predno se jih le 100 centov posuši? In pri tem ne smemo pozabiti, da se češplje jeseni sušijo, torej o času, ko kaj rado dežuje in pri počasnem sušenju velik del češpelj lahko na drevju segnije. Res je sicer, da se more čas sušenja po Lucasovem nasvetu za polovico in tudi za tri četrtine navadno potrebnega časa skrajšati s tem, da se namesti ene same 2 ali pa 4, in tudi lahko še več sušilnic, ena zraven druge postavi. Al 4 sušilnice stanejo tudi — vsaj 400 gold.;

2) razen tega, da je Lucasova sušilnica za večega posestnika veliko premajhna, ona tudi prepočasno suši, in to vsled neenakomernosti sušenja samega. Lucas umeštil je namreč v svoji sušilnici, v namen boljšega izkorištenja kurjave in toraj gotovo tudi v namen pospeševanja sušenja samega dva železna vleka, katera vroči dim dvakrat iz dimnika zopet nazaj v sušilnico pripeljeta, to pa se vé tako, da iz njih čisto nič dima ne uide. Ravno ta dva vleka sta pa vzrok, da se sušenje zelo neenakomerno vrši, namreč blizo vlekov dosti prehitro, dalje od vlekov pa prepočasno. Ravno ta dva vleka sta pa tudi kriva, da se sušenje sploh prepočasi vrši, in to vsled neobhodno potrebnega vednega prebiranja in prekladanja češpelj med sušenjem. Vsega tega sta pa vleka zaradi tega kriva, ker sta, kakor trda trupla, med lesami vmeščena, kjer enakomerno razdelitev iz kurišča puhteče gorkote zelo motita. Veliki neenakomernosti sušenja vzrok je pa tudi to, da ni za primerno zračenje v sušilnici sami, to je, za zadostno odpeljavo vlažnega in zadostno dopeljavo suhega zraka v njo dovoljno skrbjeno;

3) Lukasova sušilnica je v resnici vse preumetno sestavljena, posebno za kmečkega posestnika, ker za vspešno sušenje zahteva kakega izvedenega mehanika;

in 4) v primeri s svojim delom, to je, v primeri s sušenjem, katero opravlja, bodi-si o kvantitetnem, bodi-si o časnem obziru, je predraga. —

To so moje skušnje z Lukasovo veliko ali srenjsko sušilnico. Skusili so pa tudi nekateri slapenski kmetje, kateri so me naprosili, da bi smeli v šolski sušilnici svoje češnje ali češplje sušiti. Vsi so rekli, da jim je presitno prebiranje in prekladanje češpelj med sušenjem presedalo.

Leta 1875. objavil je gosp. H. Göthe, vodja štajarske deželne vino- in sadjerejske šole v Mariboru, v 20. listu časnika „Wiener landw. Zeitg.“ popis in podobe svoje sušilnice. Kmalu potem sem imel priliko, to sušilnico videti. Skusil je sicer nisem, vendar ne morem mnenju častitega gosp. kolege H. Göthe-a pritruditi, kateri pravi, da je njegova sušilnica za sušenje sadja v veliki meri pripravna, ker se more na njenih 12 les 2 $\frac{1}{2}$ centa češpelj naložiti.

(Dalje prihodnjič.)

Shod vinorejcev in vinska razstava na Dunaji.

Poroča prof. Povšc.

(Dalje.)

Veliko sem po kmetih v raznih deželah popotovati moral in mnogokrat sem našel zavrelico, katero so gostje mirno požirali in za njo „zlate kebre“ šteli, pri

tem pa si za dragi denar zdravje kvarili. Ne zastonj, da se drugo jutro eden družega pomilujejo, da ga glava boli itd.

Njihova zdrava in čvrsta narava edina jim je v pomoč, da morejo brez hujših nasledkov pretrpeti tako zavrelico v svojem želodcu. Gotovo pa je, da zavrelk ne bi bilo, ako bi bila vina prosta beljakovin, drož, saj zavrelico silno delajo male glivice, katere imajo svoj sedež in dobivajo svojo hrano le v drožah, ki so polne beljakov in katere so poprej vino motno delala. Kar se tedaj po naravni poti ne more tako kmalu pričakati, to naj se pospešuje z umom, to je, s čiščenjem. Sicer je pa treba dokazati, da čiščenje nikakor ne more biti škodljivo vinu.

Ako filtriramo ali precejamo vino po žakljih, v katerih se par žlic finega, v prah stolčenega bukovega oglja dostavlja, vidimo, da vino nič ne sprejme, le iz sebe oddaja svoje nesnago. Če rabimo za čiščenje vina ribji klej ali jajčni beljak, res dostavimo vlečljivosti vinu nekoliko njemu ne lastne tvarine, pa ta se v malo dneh združena z beljakovinami, katere zgrabi, vleže na dno posode. Umna vinoreja zato uči, da se očiščeno vino mora v 8–14 dneh pretočiti.

Če se rabi ribji klej, je toliko bolje, ker za čiščenje enega hektolitra vina zadostuje 8–10 gramov kleja, tedaj tako silno malo, da, ko bi tudi nesnage v vinu kaj ostalo, bi nikakor ne moglo škodovati človeku; sicer pa se vsa iz vina vsede na dno.

S temi besedami upam, da sem dokazal korist čiščenja in pa, da krivo sodijo oni, ki čiščenje vina zaničujejo.

Prav tako se ne sme smatrati za goljufijo, če se vinu dostavi nekoliko tanina, pa tudi če se mu dodá nekoliko pa finega iz vinskih drož izdelanega alkohola, kateri je popolno rektificiran ali očiščen, torej popolno enak onemu alkoholu ali vinskemu cvetu, katerega ima vino v sebi. Na Francoskem veleva celo posebna državna postava, da mora sleherno vino, katero se iz Francoskega čez mejo v ptuje države izvaževa, imeti vsaj 10–12% alkohola, in če ga nima, mora se mu dostaviti za toliko, da ima predpisano množino.

Šibka vina se le slabo hraniti morejo, ker prav alkohol je v vinu ono sredstvo, katero pospešuje stanovitnost vina. Sicer se po alkoholu ni bati velike kvare, ker alkohol je drag in prav slabemu čvičku se pač ne bi izplačalo, dodajati alkohola, ker bokal prav finega vinskega alkohola veljá blizo 1 gold. in en bokal alkohola za vedro ni preveč. Al še enkrat povdarjam, da le popolnoma fini, iz vinskega izdelani alkohol je sposoben za to; špirit, vulgo „šnôps“, izdelan iz krompirja, smrdljiv po svoji patoki (fuzel), je vinu v kvar, pa tudi lastniku vina, ker še tako neveden človek bo poznal takoj, da je vino šnopcu podobno. Sicer pa bo itak moral vinorejec skrbeti, da mu ne bo treba alkohola dostavljati, ki je drag. Z zasajanjem rano zorečih trt, s primerno pozno trgatvijo in nizko pritlično odgojo in marljivim okopovanjem bomo po naravni poti dosegli, da bodo naša vina imela dovolj alkohola. No, sicer pa mi je v pomoč moje trditve o alkoholu tudi knjiga „umno kletarstvo“ gosp. dr. Vošnjaka, katera tudi priporoča alkoholizovanje.

(Dalje prihodnjič.)

Gospodarske skušnje.

Ubrani trohno ali gnjilobo podnic.

Da dilje podnice, čeravno na suha tla položene, ne trohnijo ali gnjijejo, je katran (Steinkohlentheer) in pepel gotov pripomoček. Skušen gospodar poroča o tem tako-le: Jaz sem dilje podnice na spodnji strani

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljan po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 5. novembra 1879.

Obseg: Začetek podkavske in živinozdravske šole v Ljubljani. — Pozor vinorejci! — Shod vinorejcev in vinska razstava na Dunaji. — (Dalje.) — Gospodarske novice. — Zakaj si je štajerska dežela zavoljo ljudskih šol toliko stroškov nakopala? — Prislovice in reki iz Istre. — Slovensko slovstvo. — Pregled na parlamentarno bojišče v državnem zboru dunajskem. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Začetek podkavske in živinozdravske šole
v Ljubljani

je, kakor je bilo v 42. listu „Novic“ uže razglašeno, 17. dne t. m. zdaj gotov, ker se je družbi kmetijski posrečilo, v skušenem cesarskem vojaškem kovaču in zdravniku izvrstno dobrega učitelja podkovstva in živinskega zdravnika za živinozdravnico te šole pridobiti.

Kdor želi v to šolo priti, naj se do onega časa oglasi pri podpisnem vodstvu s pričali, kakor so opisana v gori navedenem listu „Novic“.

Vodstvo podkavske in živinozdravske šole
v Ljubljani 2. dne novembra 1879.

Dr. Jan. Bleiweis.

Pozor vinorejci! *)

Eno nadlogo imamo uže v deželi, to namreč, da nam turška kuga mori živino; druge danes, hvala Bogu, še nimamo, al čedalje bolj se bliža, to je trtna uš (phylloxera, izgovarjaj filoksera). Kakor se goveja kuga, domá na Ruskem in Turškem, v druge dežele zatrosi le po kužnini iz Ruskega in Turškega, isto tako je tudi phylloxera iz prvotne svoje domovine Amerike, po ušivih trtah kupljenih v Ameriki, se zatrosila najprej na Francosko, odtod na Laško, in jo zdaj imajo uže v Tirolih in na Ogerskem.

„Novice“, katere nikoli ne zanemarjajo slovenske gospodarje opominjati, kedar jim kaka nadloga preti, so uže leta 1873. v 1. in 2. svojem listu prinesle poduk o phylloxeri, s podobami razjasnen, in od onega časa zmerom poročale, če se je iz dežele selila v deželo. Bralcem „Novic“ je tedaj ta tuja škodljivka, ki ima na trtnih koreninah svoje gujezdo, dobro znana; oni pa tudi vedó, da je po Francoskem, Laškem itd. na milijone škode naredila in si avstrijska vlada po postavih in drugih pripomočkih marljivo prizadeva, ubraniti svojim deželam to veliko nadlogo.

Ker kakor zoper govejo kugo ni druge pomoči, kakor da se kužna živina pobije, tako tudi zoper trtno uš ni dosihmal nobeno drugo sredstvo znano, kakor to,

*) Po želji sl. centralnega odbora družbe kmetijske kranjske razglašeno. Vred.

da se sežgó in pokončajo vse ušive trte, tako naj se tudi naši vinorejci za ubrambo te nadloge skrbno držijo edine pomoči te, da, če potrebujejo trtnih sadik, si jih kupijo iz domačih vinogradov in ne naročujejo iz tujih. Deželna vinorejska šola na Slapu ima na izbiro žlahnih trt, tako jih tudi Štajerci dobijo v deželni vinorejski šoli v Mariboru. S tako skrbjo se gotovo obvarujejo velike škode, ki jim žuga, če hrenijo po tujem blagu.

To je namen teh vrstic, katere tudi sklepamo z opominom, pri goveji kugi izrečenim, da „po toči zviniti je prepozno“.

Naj častiti vinorejci, ki so naročniki „Novic“ ali ki sicer ta članek beró, ta opomin drage volje razglasijo v svoji okolici!

Shod vinorejcev in vinska razstava
na Dunaji.

Poroča prof. Povše.

(Dalje.)

Nikakor pa ne morem pritrditi drugi stranki, kateri se ne zdi „pančanje“ to, če se vino umetno barva. Kje je belo vino imelo v sebi črno barvo, katero ima po dodanem črnilu, izkuhanem iz malvenih cvetlic? S to dostavo zadobi pa belo vino toliko višo ceno, — ali ni to goljufija?

Prav tako zametujem dodatek glicirina, pa tudi petiotizovanje vina. Res je, da umno petiotizovano vino more biti dobro in zdravju primerno, al s takim ravnanjem se vino umetno pomnožuje in vsled večje mase, posebno bolj nizkega vina, kakoršno je petiot, ki tudi ne stane dovolj, padajo cene vina, in ubogi trto-rejec, ki se je trudil s pridelovanjem vina, mora svoje blago za nižjo ceno prodati, tako, da se mu ne izplača obdelovati vinogradov, od katerih mora plačevati visoke davke, naj pridela kaj ali nič. Oni pa, ki „petiot“ napravljajo, potrebuje le malo tropin, na katere nalije vode, kateri dostavi cukra ali alkohola in — vino je narejeno. Kdor za domačo rabo dela petiot, svobodno mu! al kdor ga prodaja za pravo vino, je pa slepar, ki po krivem prejema denarja za blago, katero ni to, za kar veljá. Ker je petiot, dobro pripravljen, prav prijeten in posebno, dokler je mlad, sladek, prodá se lahko. Znan mi je slučaj, da je nekdo prodal vedro naravnega vina za 16 gold., iz ostalih tropin pa je napravil petiot, ka-

terega je prodal že v moštu za 17 gold. Mar ni to po krivični poti pridobljen denar?

Omeniti to nekoliko bolj obširno, se mi je pa zdelo potrebno, da se med občinstvom razjasnijo pojmovi o umetnem in naravnem vinu. In prav bi bil storil tudi shod vinorejcev, ako bi se bil izrazil, kaj vrstuje med poštena sredstva o oskrbovanji vina, kaj pa v sleparska, torej kazni podvržena sredstva. Sicer pa se sliši, da bodo državni poslanci Hohenwartove stranke stavili predlog za vpeljavo postave*) proti „pančanju“ vina, in tam se bode morala stvar natančno razpravljati.

Praktična je bila 4. točka, katero je znani veliki vinski trgovec g. Römer na Dunaji razpravljal. Glasila se je: „kolika colnina bi bila primerna za vvaževanje in izvaževanje vina.“

Najvažnija država, katera je dosedaj največ naših vin pokupila, je Nemčija, in prav zato je za našo vinsko trgovino najvažnije vprašanje to: v kaki colninski razmeri je Avstrija s to državo? In prav ta država je nedavno na naša avstrijska vina, katera pridejo v Nemčijo, strašansko visoko colnino določila. Z vpeljavo avstro-ogerske avtonomne colnine obrnila se je dosedanja avstrijska colna politika gotovo v silno škodo domači vinoreji. V obrambo naše domače vinoreje je bila colnina, ki je veljala do leta 1878., popolnoma zadostljiva. Govornik celó meni, da bilo bi praktično, še znižati jo, ker bi potem tudi druge države svojo colnino primerno znižale. Toda vino se je smatralo le kot finančni dohodek, zato se tudi močno obdačilo, in sicer po 12 gold. v zlatu za vedro vina in 20 gold. za fino vino v buteljah.

Ne bi hotel trditi, da ni že takrat Nemčija mislila na povišanje colnine, a tajiti tudi nihče ne more, da je Avstrija s svojo povišano vinsko colnino Nemčiji pot pokazala. Letos je namreč Nemčija zvišala colnino na vino, katero se v Nemčijo vvažava, od 16 mark za navadno vino na 24 mark, in za buteljsko vino za 48 mark (za 1 mtr. cent), toraj zvišala je colnino za 50 in pri buteljah za 200 odstotkov! Res je tako visoka colnina uže pred l. 1868. veljala, pa je po dogovoru potem bila l. 1869. znižana na 16 mark; vsled te znižane colnine se je izvoznja naših avstrijskih vin jako pomnožila, kakor spričujejo statistični izkazi. Leta 1868. je bilo izpeljanega vina v Nemčijo 340.000 centov. Nikakor se ne more meriti naša država s francosko, katera največ vina izvažuje, pa pri vsem tem skušnje učé, da pri nas se 10krat več vina izvažuje kakor se ga vpeljuje iz drugih sosednih držav. Naše finance so si toraj silno malo pridobile z vpeljavo tako visoke colnine, ker le $\frac{1}{10}$ od vsega vina se je vpeljalo, in $\frac{9}{10}$ pa izpeljalo.

Nova colninska postava, veljavna za celo Nemčijo, katero je Bismark skoval, pa je tako visoka, da je naravnost smešno, misliti še na izvažanje naših nizkih vin v Nemčijo, ker avstrijsko vedro plača colnine 9 gold. in 1 butelija 50 soldov!! Vsaj domá smo zadovoljni, če moremo posebno v dobrih letinah prodati vedro vina za 9 gold. Colnina bi toraj bila viša od izvirne vrednosti vina; poleg tega vožninski stroški, riziko itd. tako, da bi moralo vedro navadnega vina v Nemčiji prodati se vsaj za 25 gold., kar pa ni mogoče misliti. — Nič bolje ni pri finem vinu, katero se razprodaja v steklenicah ali buteljah. Za vsako steklenico je treba plačati 50 kr. colnine. To je tolik znesek, da vniči sleherno kupčijo z buteljami. Dandanes, ko je nadlóg povsod, — ko si obrtnik ne prisluži toliko, kakor pred

leti, ko je pri ljudstvu veljavo zadobilo pivo in žganje, se le srednja vina, katere so priobčila kupčijske zbornice na Pruskem, spričujejo, da le v nizkih vinih je bilo največ kupčije.

Naša država izpeljuje v Švajco prav lepo množino vina, ker Švajca jemlje le 1 gld. colnine od vedra vina. Ali bi pa bilo mogoče v Švajco naša vina pošiljati, ako bi tudi ona po zgledu mogočne Nemčije pobirala po 9 gold. colnine?

Te številke dokazujejo, kako zelo škodljivo je za našo vinorejo in vinsko kupčijo, če tudi naša država povišuje colnino na vina. Skrbeti mora naša državna vlada, da bode mogoče, naša vina po nizki colnini izvaževati, sicer propade vsa naša vinska kupčija. Govornik po vsem tem predlaga: „shod vinorejcev naj izreče, da zelo obžaluje sedaj veljavno colninsko postavo, katera bo izvoznjo naših vin zelo znižala, če ne popolnoma vničila; na korist naši avstrijski vinoreji je, da naša vlada skrbi za to, da zopet v veljavo pridejo colninske določbe, kakoršne so bile do l. 1878.“

Temeljito poročilo ni potrebovalo daljne razprave, in zbor je gospodu govorniku zaslužno priznanje skazal ter njegove nasvete soglasno odobril. — Dr. Hoffer je le izrazil mnenje, da more ne toliko ministerstvo kupčijstva, kolikor bolje ministerstvo unanjih oprav to vprašanje rešiti. Ker je ravno knez Bismark na Dunaji, ki gotovo velika prevažna državna vprašanja z našimi državniki razpravlja, meni govornik Hoffer, bilo bi prav, da izrazimo željo, naj bi pri teh državnih razpravah tudi avstrijske obrtnije in kmetijstva ne pozabili! Tu se ravna svetu in vladi javno proglasiti, da naši vinoreji propad preti, če se ne predružači colninska postava. (Dal. prih.)

Gospodarske novice.

Reana luxurians, po naše reana bohotna,

se imenuje nova velikanska trava, ki je v Guatemali v srednji Ameriki domá in jo uže nekoliko let na Francoskem pridelujejo. Podobna je nekoliko turšici v svoji rasti, dela grme, dva do tri metre visoke in do 6 metrov široke, zato daje toliko klaje, da se z eno samo doraščeno rastlino dá par volov cel dan krmiti. V domovini svoji strpi tudi zimo na polji, al tudi na južnem Francoskem ni zime pretrpela. Če bi tedaj hotli reano v Evropi razširiti, morali bi jo obdelavati kot enoletno rastlino in seme vsako leto iz nova iz Amerike naročevati.

Nesrečno trtno uš phylloxero

imajo zdaj tudi v nogradih okolice Nagy-Karoly in Szatmar-Nemeti; zato je iz teh krajev izvoznja trt in grozdja, pa tudi vseh tacih reči, ki so v trtno perje zavite, prepovedana. V imenovanih nogradih je neki trtna uš uže veliko škodo napravila.

Vinska letina na Francoskem je,

izvzemši malokatero kraje na jugu, letos slaba; pridelka je malo in še ta ni dosti prida. Ni čuda tedaj, da se vina iz tujih dežel vozijo na Francosko in da bode tudi mnogo ogerskega vina se tje spečalo.

Pšenice v severni Ameriki

so pridelali letos po zanesljivih poročilih 449 milijonov bušljev,*) tedaj veliko več od poprejšnjih let. Tudi pridelok turšice je letos bil jako bogat in tako bo iz Amerike v Evropo prišlo mnogo pšenice in turšice.

* Bušel je po naši stari meri blizo $1\frac{3}{16}$ mernika ali $36\frac{1}{3}$ litrov po novi meri.

*) Se je uže zgodilo.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pólí. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrť leta 1 gold.; pošiljanje po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrť leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 12. novembra 1879.

Obseg: Shod vinorejcev in vinska razstava na Dunaji. (Dalje.) — Kako pomagati drevju po snegu polomljenem? — O sadnih sušilnicah. (Konec.) — Gospodarske novice. — Nova knjiga o slovanstvu. — Govor grofa Hohenwarta o adresni debati. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Shod vinorejcev in vinska razstava na Dunaji.

Poroča prof. Povše.

(Dalje.)

Iz poročila gosp. Leibenfrostá posnamemo sledeče: Vprašanje: „Katero priprosto oskrbovanje ali ravnanje z vinom se more malemu vinorejcu priporočati, da izdeluje vino pripravno za vspešno vinsko kupčijo?“ je rešil se sledečimi nasveti:

1. Naj se vpeljujejo boljša trtna plemena, iz katerih se sladkejši mošt dobiva in po takem tudi močnejša vina, kajti le taka imajo v kupčiji, posebno v izvaževanju večo veljavo.

2. Naj se vinorejci ne prehité s trgatvijo, ker za 14 dni pozneje trgano grozdje se obogati s sladkorjem (cukrom) in nasprotno dokaj izgubi na kislini.

3. Naj se zasaja več črnih grozdnih plemen, ker kupčija s črnim vinom je boljša in gotoviša.

4. Naj skrbijo vinorejci za dobre hladne podzemeljske vinske hrame, in sploh za umno kletarstvo, ker le s takim moremo narejati žlahno vino.

Ko so razni govorniki v enakem smislu govorili, predlaga ravnatelj Roth, da treba v prvi vrsti skrbeti zato, da bodo vinorejci imeli priliko izuriti se v umnem kletarstvu. Kako neki hočemo zahtevati, da bi naši priprosti vinorejci umno kletarili, če niso imeli nikdar prilike v tej stroki izučiti se!

Ker je, kakor so vsi govorniki soglasno trdili, od umnega kletarstva vse odvisno, zato je treba skrbeti za glavni pogoj vspešnega napredka v kletarstvu, in to moremo le doseči s podukom. On nasvetuje tedaj:

Sl. kmetijsko ministerstvo naj se naprosi, da pravzdatno podpira popotno podučevanje o vinorejji ter da mnogo popotnih učiteljev med vinorejce pošilja, ker le tako bo mogoče, da se tudi odrasli vinorejci seznanijo s potrebnimi vinorejskimi vednostmi. Ob enem naj visoka vlada skrbi za to, da se med vinorejce razdeli mnogo popularno spisanih knjižic o praktični vinorejji, kakor tudi, da naj razdeluje umna kletarska orodja med vinorejce.

Zbor soglasno odobri ta predlog, pa se tudi vjema z nasvetom dr. Muleja iz Maribora, ki nasvetuje, da bi se vrelni hrami priskrbeli s pečjó, katera je neobhodno potrebna v mrzlih jesenih, v katerih je toplina tako nizka, da mošt ne more popolnoma povreti.

(Dalje prihodnjič.)

Gospodarske skušnje.

Kako pomagati drevju po snegu polomljenemu?

Kjer so večje ali manjše veje popolnem odkrhnjene, ondi so navadno videti skalaste rane, katere je treba gladko odrezati in potem uplivanju zraka pot zapreti z drevesnim voskom ali drugo prikladno robo, na pr. z ilovico, kateri se je bilo kravjeka primešalo. — Marsikatera veja ni popolnem odlomljena; še visi s skorjo, lubom in strženom na drevesu, vsaj nekoliko. Takih vej ne kaže takoj posekati, ampak mogoče jih je previdno v prejšnjo lego spraviti nazaj in pritrditi in ohraniti. — Ako so drevesa izgubila po več vej, tedaj je najboljšé, ako se prirežejo tako, kakor se dela pri pomlajevanju dreves. — Podrta, na pol izdrta drevesa je treba brž postaviti in podpreti, ker se vsled tega popravka skoro vselej zopet prav lepo primejo. Če bi ovo delo nagli mraz zabranil, naj se pa drevesa pekrijejo ob ranjenih vejah in korenini s slamo, listjem ali steljo in se naj čaka, da nastopi topleje vreme, kedar jih bo mogoče vzravnati in pokonci postaviti. — Kdor bo po tukaj navedenih nasvetih ravnal, ta bo gotovo marsikatero drevo pogina otel.

O sadnih sušilnicah.

Píše slapenske vino- in sadjerejske šole vodja R. Dolenc.

(Dalje in konec.)

Kar mi v Göthejevi sušilnici še posebno ne dopada, je železni med léсами vmeščeni vlak, kateri na enakomernost sušenja gotovo ravno tako neugodno vpliva, kakor vplivata neugodno obadva v Lucasovi.

Prošlo leto obrodile so zopet v reški dolini češplje prav dobro in gospod Leopold Dekleva naprosil me je zopet, da mu kako dobro v veliki meri sušečo sušilnico nasvetujem, ker sicer bi ne vedel, kaj početi z jako obilim pridelkom. No, Lukasove sušilnice mu po lastni skušnji nisem mogel več priporočati, Göthejeve pa tudi ne, marveč obljubil sem, da hočem stvar dobro premisliti ter po tem nov načrt sušilnice napraviti. Načrt je bil kmalu končan, sušilnica po tem kmalu sezidana pa tudi do dobrega izkušena, kajti g. Dekleva posušil je blizo kmalu končan, sušilnica po tem 300 starih centov frišnih češpelj, katere so 80 centov suhib dale in to po štiritedenskim neprestalem sušenju. Suhe češplje bile so lepe in okusne tako, da bi ne bile mogle boljše biti. Koliko da je sušilnica stala,

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 19. novembra 1879.

Obseg: Pozor, kmetovalci! — Shod vinorejcev in vinska razstava na Dunaji. (Dalje.) — Ne preganjajte netopirjev! — Gospodarske novice. — Vojaška postava in pa sprava med avstrijskimi narodi. — Govor grofa Hohenwarta o adresni debati. (Konec.) — Mnogovrstne novice. — Naši dopisi. — Noviĉar.

Gospodarske stvari.

Pozor, kmetovalci!

Ministerstvo je drĉzavnemu zboru predloĉilo naĉrt postave zoper govejo kugo. Bistvo te postave je to, da iz Rusije in nekdanjih deĉel Turĉije, ĉe drĉzavni zbor to postavu sprejme, ne bomo ne repa veĉ žive goveje živine v naše cesarstvo dobivali.

Kakor se sliĉi iz razprav onega odseka zbornice poslancev, kateremu je bila omenjena postava v obravnavo izroĉena in v katerem odseku marljivo sodeluje tudi naĉ posl. grof Margheri, ni dvomiti, da se nekoliko v §§. 7. in 8. spremenjena postava zdaj sprejme, ki v prejšnjem drĉzavnem zboru ni do veljave priĉla zato, ker se zbornici poslanska in gospodska niste zedinile o ĉasu, kedaj naj ta postava v veljavo stopi ali uĉe ĉez 3 leta ali Ńe le ĉez 5 let.

Da stanovitna zaprtija avstrijsko-ogerskih mej kar mahoma ne more obveljati, to paĉ sprevidi vsak, kdor vĉ, da je treba razliĉnih priprav in naprav, po katerih se meje proti Rusiji, Rumuniji itd. zapró, in tudi naprave klavnic, ki se nameravajo unkraj naših mej napraviti zato, da bi ondi Rusi, Rumunci in drugi zdrava goveda klali in njihovo meso brez nevarnosti prodajali ĉez mejo avstro-ogersko. Vse to potrebuje priprav vsaj eno leto ali par let.

Da bode ta nova, pa za obrambo goveje kuge, ki se v naših deĉelah nikoli prvotno ne zaĉne, ampak zmerom le iz navedenih deĉel k nam zatrosi, potrebna postava izprva hud udarec za Dunaj in druga velika mesta našega cesarstva, kamor je vsako leto na tisoĉe in tisoĉe goveje živine iz Rusije (samo na Dunaj neki skor vsako leto okoli 50.000 volov) priĉlo, to je jasn okot beli dan in zato so se nekateri dunajski poslanci uĉe v prejšnjih obraynavah te postave na vse kriplje upirali tej zaprtiji. ĉe tudi mi zavoljo obrambe goveje kuge zagovarjamo to postavu, pa vendar ne moremo slepi biti o tem, da bode naĉi drĉzavi izprva pomanjkovalo goved in da se bode cena mesa morebiti povsod podraĉila.

In ĉemu pa mi piĉemo te vrstice in jim na ĉĉlo stavimo besedo: pozor, kmetovalci?

Edino samo zato — je naĉ odgovor — pisali smo ta opomin, da naše kmetovalce v obĉe in živinorejce Ńe posebno opozorujemo na to, da je priĉel ĉas, ko jim bode živinoreja najveĉ dobiĉka donaĉala, ĉe bodo skrbeli veliko goved izreĉati po vodilih umne živinoreje. Priĉel bode ĉas, da se bodo sopsaĉniki (gmajne) raz-

delile in obrnile v polje, na katerem se bode dalo veĉ živinske klaje pridelovati. Pridelujte veĉ klaje, da vam bode mogoĉe, veĉ živine rediti, to je opomin, ki ga „Novice“ ponavljajo uĉe 30 let. Zdaj pride ĉas, ki bode naĉe gospodarje sam uĉil, da v živini tiĉi kmetovalca najveĉi kapital. Zato, moĉje slovenski, prevdarjajte, kako pridete do tega, da izkopljete „Ńac“, ki Ńe zakopan leĉi v „gmajnah“ in drugem dozĉaj preveĉ zanemarjenem svetu.

Shod vinorejcev in vinska razstava na Dunaji.

Poroĉa prof. PovŃe.

(Dalje.)

Ńesto vpraŃanje: Kaj je dosedaj znano o vzroĉih nove pa hude trtne bolezni, ki se zove „kozé“ (*Gloeosporium ampelophagum*) in pa o sredstvih zabraniti ali odpraviti jo? — je razpravljal baron Thümen, sloveĉi mikolog na dunajski visoki kmetijski Ńoli.

ĉe je to vpraŃanje bilo zanimivo za vinorejce sploh, toliko zanimivejŃe bilo je meni in sploh našim juĉnim vinorejcem, kateri uĉe poznajo to hudo nadlogo Ńalibog iz lastnih skuĉinj. S tolikimi uĉmami ima se bojevati trtorejec in zdaj se mu bliĉa Ńe druga nova nadloga, to je, kozavost trt, pa tudi filoksera se vedno bliĉe pomika proti našim juĉnim mejam, kajti uĉe je grozovita uŃ v Monci na gornjem Italijanskem se prikazala!

Predno pristopim na nasvete, katere je gosp. poroĉevalec zboru podal, zdi se mi potrebno, kaj veĉ povedati o tej bolezni, da bodo ĉastiti bralci toliko bolje mogli razumeti razpravo in dotiĉne nasvete poroĉevalca Thümena.

Ta bolezen nastaja po neki gljivici, katera se je dosedaj najbolj v juĉnih pokrajinah pokazala. Najprvo so jo zapazili na Italijanskem, in ker je niso poznali, krstili so jo po znamenjih, katera puŃĉa na napadenih bolnih trtah in so podobna kozam, trtne koze. Spomladi, ko zaĉenja trta poganjati, se uĉe prikaĉejo prva znamenja te bolezni in sicer na zelenih mladikah, na mladem perji in kotnih vrvicah. Ta gljivica more razvijati se in Ńiveti edino le na zelenih delih trte in se dosedaj Ńe ni nikdar starejŃi les naŃel okuĉen po kozah. Na teh mladih zelenih delih torej se ĉedalje hujŃe razvijajo v zaĉetku okrogli, majhni, rujavi madeĉi. ĉez nekoliko dni se madeĉi spremenĉ in postajajo bolj vzdignene

oblike in jasne pepelaste boje z nekobledorudečo preprego. Na spodnji strani peres pa so madeži rudečurjavni in v primeri se zgornjo stranjo nekoliko vdobljeni in z ozko temnorjavno črto obrobljeni. Navadno so kozavi madeži na vrveh 5krat veči od onih na perji. Ako se razvija ta gljivica na najmlajših mladikah, vsahne vsled tega ves vrh in věrni. Krožcu podobno obliko ohranjuje kozavi madež dolgo časa. Ko pa jenja razvijanje trosov, se madež nekako potopi ter kaže rano vglobljeno, kakoršna se pri človeških kozah nahaja. Na perju se ne more to tako razločno videti, ker je pretenko; zato se pa na njem vidijo cele iztrgane votline.

Na jagodah se prikazuje ta gljivica uže meseca julija. V začetku so madeži jako majhni, vendar se hitro razraščajo, v začetku so temno-rudeči; ko so se pa trosi razvili, imajo enako bojo, kakoršna se nahaja na napadenem perji. Čudno je, da se pogostoma le ena stran grozdja napadena kaže. Vsled teh madežev postaja kožica jagodne lupine trda in rujava, pa tudi znotranja mezdrovina in celó peške postanejo bolne in trde.

Sploh ima ta gljivica dokaj enoličnosti z gljivico, katera prouzučuje palež. Vendar se razlikuje od te po tem, da ostajajo dolgo časa nje madeži krožcu podobni, ko se nasprotno palež tako vglobljen kaže.

Na Francoskem imajo sicer tudi neko trtno bolezen, katero imenujejo „trtni prisad“. Ali je ta bolezen ista, kakoršna je naša trtna kozava bolezen, ni še znano. Gosp. Thümen meni, da se morda ti dve gljivici preminjate. Toliko je gotovo, da obe ti dve bolezni se nikdar ne nahajate ob enem in istem času.

Kozé napadajo le bolj trte v južnih deželah, palež pa je tudi po severnih vinorodnih pokrajinah le predobro znan. Planine menda delajo meje med tema boleznima.

Rastlinoznanci so pridjali tej gljivici ime „gloeosporium ampelopaghum“. Leta 1876. opazoval ga je prvi prof. Passerini v Parmi, ter ga v začetku imenoval „megla na grozdji in trti“. Pa kmalu se je tako silno razširil, da so ga učenjaki le predobro mogli opazovati. V južnem Tirolu in pa po Goriškem se ta bolezen uže kakih 20 let, vendar le po malem prikazuje. Le ko je leta 1876. se grozovito naznanila, so se učenjaki jeli baviti ž njo. Vsakako so še neznan vzrok, ki pospešujejo njeni razvitek.

Zato je poročevalec v kratkem sledeče posnel in rekel:

Za gotovo se sme trditi, da je kozava bolezen trte več ali manj od nekaj napadala, a se tako malo razvijala, da je niso vinorejci jemali v poštev. Pa različni, dosedaj neznan učinki so prouzočili, da se je ta bolezen tako silovito razširila, da jo smemo sedaj vvrstiti med najnevarniše, jako grozovite trtne bolezni. Ona sicer različno napada razne vinograde in so pri tem merodajni sledeči učinki: 1. plemo (sorta) trte, 2. način odgojitve, 3. gnojenje, 4. lastnost zemlje in 5. posebno vremenske razmere.

Razna trtna plemena so tudi različno tej bolezni podvržena. Nekatera plemena so silo, druga pa prav nič podvržena tej gljivici. Dosedanje skušnje učé, da vdomačene krepke trte so dokaj manj podvržene tej bolezni, kakor pa iz ptujega vpeljane. Najbolj boleha za kozami „muškatelec“. Na muškatelec je slavni prof. Passerini to bolezen najprvo zapazil, in tudi povsod drugod je muškatelec prvi zbolel. Tudi po Goriškem je muškatelec najhujše na „kozah“ obolel. — Njemu bližen je v tem modri portugizec, potem trta sv. Ane, Lagrain, modra Frankinja, refošk, nemški rizling, malvazija i. d. — Manj tej gljivici podvržena so trtna plemena: beli silvanec,

markanin, laška modra, zelenec, ribola. Najmanj so dosedaj trpela sledeča trtna plemena: beli mozlec, rdeči traminec, beli klešec, vlaški rivček, žlahnina, čividin, Briska-Glera, zastavica. Dosedaj popolno pred to glivo obvarovana trtna plemena pa so: modri burgunder, vlaški rizling, kadarka in rdeči vrh.

Iz tega posnemamo, da sta muškatelec in modri portugizec najhujše, — kadarka in burgunder pa najmanj podvržena kozavi bolezni.

(Dalje prihodnjič.)

Gospodarske skušnje.

Ne preganjajte netopirjev!

Netopir je po podobi svoji grd, in zato ga ljudje, ki ne vedó, da je ena najkoristnejših živali, pobijajo — kmetijstvu na veliko škodo. Netopir je mesojedna žival in se živi od gosenic, metuljev, hroščev, posebno navadnih kebrov, katere ponoči išče in žre. Po skušnjah je dokazano, da en sam netopir eno samo noč več 100 hroščev polovi. Če z ozirom na to preganjamo netopirje, je pač očitno, da preganjamo najbolje varhe kmetijstva in vrtnarstva. Dolžnost umnega gospodarja bi tedaj le bila varovati to dobrotljivo živalico in skušati, da se pomnoži!

Gospodarske novice.

* *Kónj nikar več podkovati* — je sedaj glas, ki se pogostoma sliši na Angleškem. V podkvah tičijo vzroki kopitnih bolezni in bolezni nog konjskih, — tako trdijo angleški fiziologi, misleči, da se tudi kopito brez podkev navadi po trdem tlaku brez škode hoditi; vzlásti pri jezdni konjih so tem učenjakom podkve „barbarsko“ varstvo kopit. — To je vse resnica, da podkve niso brez škode za kopita konjska, al stoletne skušnje v različnih deželah kažejo, da delavnim konjem ni moči biti brez podkev, s katerimi celó Arabci konje na svojem mehkem pesku kujejo. Kedar bode človek hodil brez čevljev, takrat tudi konji ne bodo potrebovali podkev! Da se škoda podkev kolikor mogoče zmanjša ali popolnem odvrne, je le treba umnega podkovstva, to je, umnih kovačev.

* *Koliko dobička sadna drevesa poleg cest nasajena donašajo*, kažejo nam skušnje mnogoterih dežel. Tako je lansko leto edina okolica Hildesheimska na Hanoverskem skupila za prodano sadje ob cestah nasajenih dreves 30.000 mark, to je po naše okoli 15.000 gold. Ali ni to prav glasen opomin: „Sadite ob cestah sadno drevje!“

* *Kuga je prišla tudi med rake*. V mnogih rekah srednje Evrope, pa tudi v poltrih nahaja se na stotine mrtvih rakov; kaj je vzrok tej kugi, to se dozda še ni za gotovo izvedelo. Na Bavarskem, Badenskem in Virtemberskem tako ljuto razsaja ta kuga, da je vsa kupčija z raki za več let popolno vničena. Bog obvaruj te nadloge našo kranjsko deželo, ki ima v nekaterih rekah preizvrstne rake!

Politične stvari.

Vojaška postava in pa sprava med narodi avstrijskimi.

Ena najvažnejših predlóg, o kateri bode državni zbor imel kmalu sklepati, je podaljšanje vojaške

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pólí. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrť leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrť leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 26. novembra 1879.

O b s e g: Kmetijstva zadeve v državnem zboru. — Shod vinorejcev in vinska razstava na Dunaji. (Dalje.) — Da kokoši pozimi rade jajca ležejo. — Malo znan vzrok, da včasi čebele mrjó. — Gospodarske novice. — Žale žene. — Slvansko slovstvo. — Kdo dela razpor? — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Kmetijstva zadeve v državnem zboru.

Kmetijstvo je — vsaj tega ne more nihče tajiti — glavni steber naši avstrijski državi; ono pa je tudi najkrepkejša straža, da prekucijske nakane ne razrušijo stanja državnega. Kmetijski stan reprezentira zato povsod pravi in zdravi konservativizem (vzdržanje države), zoper katerega rovajo liberalci, brezverci in kakor se sicer imenujejo sebični rogovileži.

Čisto naravno je tedaj, da naši slovenski poslanci spadajo v stranko konservativno nasproti onim, ki si dandanes po krivem prilastujejo ime „liberalnih naprednjakov“.

Ker dolzih 16 let ti liberalci, ki so gospodovali v dunajskem državnem zboru, niso na prid kmetijstvu prav nič storili, ampak ves čas le narodom pogubno politično slamo mlatili in zlati bob le svojim pristašem v steno metali, se je zdaj tudi v tem oziru stvar na bolje obrnila. Konservativna stranka, ki ima zdaj vsaj nekoliko večino v zbornici poslancev, deluje na to, da se v prihodnje ne zanemarjajo kmetijstva važne zadeve.

Da bi se zbornici poslancev to delo polajšalo, so poslanci, ki spadajo v klub *) desnega središča, kateremu je načelnik grof Hohenwart, osnovali še posebni „kmetijski klub“, ki ima razpravljati kmetijska vprašanja, predno pridejo v obravnavo zbornici poslancev. V ta klub so stopili poslanci Bärenfeind, grof Barbo, grof Borelli, grof Brandis, knez Croy, baron Dipauli, Dobelhamer, Fischer, prelat Fröschel, dr. Viktor Fuchs, baron Giovanelli, baron Gödel, pl. Hornuzaki, Karlon, Klun, Nabergoj, Neumayr, Noska, Oberndorfer, dr. Oelz, dr. Poklukar, grof Pozza, Ruf, Schmiedbauer, vitez Schneid, vitez Styrzsa, Thurnher, dr. Vitezić, prošt Wieser, pl. Zallinger, Zehetmajer in Zettelberger. Ta klub si je 14. dne t. m. za svojega prvomestnika izbral poslanca Thurnhera, poslanca Dobelhamerja za namestnika, poslanca Karlona in Kluna pa za zapisnikarja.

Koj v tej prvi seji je klub v obravnavo vzel jako važno zadevo, namreč pretres vprašanja: „kakošne posledice izvirajo iz neomejenega razkosevanja

*) Klub je angleška beseda in po naše pomeni toliko, kot ožja družba. Ker je beseda klub prav navadna beseda v političkem slovarju, si jo moramo prilastiti tudi mi Slovenci, ki se s političkimi zadevami bavimo.

zemljišč z ozirom na blagostan kmetijskih prebivalcev“, in je dr. Poklukarju in Styrzsi naročil, naj to vprašanje temeljito prevdarita in v prihodnji seji klubu poročata. V to sejo pride tudi pogovor o složbi zemljišč in pa o kmetijskih nadzornikih, ki so nastavljeni uže v nekaterih deželah.

Treba se nam zdí, tem vrsticam dodati še nekaj, kar kaže, kako časnikom ustavoverske stranke nobena laž ni predebela, da bi je ne poslali med svet po svojem principu: „calumniare audacter, semper aliquid haeret“. Tako je ustavoverska dunajska „Deutsche Zeitung“ v uvodnem članku od 21. dne t. m. razglasila skozi in skozi neresnično novico, da poslanci konservativne stranke na vse kriplje delajo na to, da se uravnava zemljiškega davka brez konca in kraja zavleče, a nalašč zamolči načela, katerih se o tej zadevi drži zborniški odbor, kateremu je razprava o uravnavi zemljiškega davka izročena. Ker dotičnemu davkovskemu odboru ne more vse eno biti, ali se iz njegovih sej laž ali resnica trosi po svetu, je odbor poslal časniku „Vaterland“ pojasnilo, katero, kakor beremo v 320. listu, stvar vse drugače razklada, kakor jo je razglasil gori navedeni ustavoverski časnik. Iz tega pojasnila vidimo, da konservativna stranka ne stoji na stališču ustavovercev, katere edino vodi fiskalični ozir, ampak njeno stališče je pravično varstvo kmetijskih posestnikov. Naša konservativna stranka želi in hoče, da se zemljiški davek prav kmalu v novi red spravi, al tega pa noče, da bi se uravnava prenašla na škodo kmetijstva; poprej tudi se morajo zaslišati pritožbe kmetovalcev, potem še le, ko je vse to v redu, se more pravično določiti stabilna razmera zemljiškega davka. Na to pravično stališče se je odločno vstopil dr. Poklukar in v dotičnem odboru objavil, da na njegovem stališču, ki krepko hoče varovati blagor kmetijstva, stojé tudi vsi poslanci konservativne stranke v klubu kmetijskem.

Shod vinorejcev in vinska razstava na Dunaji.

Poroča prof. Povše.

(Dalje.)

Tudi način odgojitve ni brez vpliva na razvitek te bolezni.

Gospod Thümen meni, da je posebno škodljiv način rezanja in razpenjanja trt po okvirih, kakor se to nahaja pri Trstu. Sploh so vsi načini škodljivi, kateri so tako izpeljani, da se trta trte dotika, kajti naša se lahko gliva od ene trte do druge. Ob enem ni pravega zračnega prepriha in solnčni žarki ne morejo vspešno vplivati na zemljo vinograda. Dosedanje skušnje poleg tega učé, da mlade zasadbe veliko huje trpé po tej glivici, kakor stareje, uže popolnoma vtrjene in krepke trte.

Da tudi gnojenje ima nekoliko vpliva na razvitek te bolezni, se ne more tajiti. Vendar niso dosedaj o tem še nikakor znane določno veljavne skušnje, ker ni še znano, je li navadni hlevski ali pa nasprotno umetni rudski gnoj bolj ugoden tej bolezni. Vsakako pa preobilno gnjilično gnojenje pospešuje njen razvitek, kakor sploh trtam le pepelikast, nikakor pa preobilno amonijakalen gnoj vgaja.

Gospod Thümen odločno zametava gnojenje trtam z odpadki, kakoršni se dobivajo pri obrezovanju in mandanju trt, ter trdi, da na teh odpadkih se nahaja na milijone trosov te gljive, in tako prihajajo te gljive v zemljo, iz zemlje pa pri priliki zopet na trte. Zato priporoča, vse te odpadke sežgati in še le pepel porabiti za gnojitev vinograda.

Kolikor snažnejše se vzdržuje vinograd, toliko manj se je bati te bolezni. V slabo snaženih, s plevelom močno prerasčelih vinogradih ta bolezen najhuje razsaja.

Naj bi te besede probudile trtorejce, da se marljivejše poprimejo okopovanja in snaženja vinogradov.

Kakor ima gnojenje, tako ima tudi zemlja velik vpliv na razširjenje te gljive. V ilovnatih in apnenih zemljah dokaj hujsé razsaja, kakor v peščenih in sploh lahkih zemljah. Kolikor rodovitniša in bolj sprstenena je zemlja, toliko huje so trte kozavi bolezni podvržene. Pri Ogleju na Goriškem se nahajajo veliki, zgleđno zasajeni vinogradi na šutnati zemlji, katera je napravljena iz nekdanjih razvalin starodavnega mesta Ogleja, in na njej se ta bolezen do sedaj ni prehudo pokazala. Najhuje razsaja v Istri, in sicer v okolici poreški na težki ilovnati zemlji. To tudi je gotovo, da ta bolezen veliko huje razsaja v ravnini, kakor pa v hribih, gričih ali sploh strmehih legah, in da, kolikor vlažniša je zemlja in kolikor bolj zvezana ali neprodirljiva je njena spodnja plast, toliko huje se razvija ta gljiva, katera dosedaj ni še zasedeb v lahki peščenini napadla.

Največega vpliva pa je brez dvombe vlažnost zraka. Uže pri popisovanju zemlje smo povedali, da na mokrotnih, neprodirnih zemljah huje ta gljiva razsaja, a še večega pomena je pri tem vlažnost zraka. Dosedanje znanstvene preiskave soglasno spričujejo, da je voda prava razširiteljica kozave bolezni. Ko je namreč gornja koža nad kozavo hrasto se razpočila, raztresejo se godni trosi v velikanski množini iz te odprtine; dež, rosa, celó po vlažnosti nasiteni zrak jih hitro raztopljuje. Deževne kaplje sprejemajo obilno teh trosov in ko padajo kaplje na spodnje dele trte, okužujejo se ti po njih. Na teh po vlažnosti tudi razmočenih mladih zelenih trtnih delih kmalu začno trosi kaliti, kateri se zarijejo v notranji del kože. Če vzamemo v poštev to, da je v eni sami kapljici tisoč in tisoč takih trosov, lahko moremo verjeti in razumeti, zakaj se tako grozovito naglo ta bolezen razširjuje, posebno če nadvladuje vlažno deževno vreme.

Rekli smo, da močno plevelni vinogradi so dokaj bolj podvrženi tej bolezni, kakor pa vedno marljivo okopovani. To se dá pojasniti s sledečimi razlogi: Na visoko rastečih plevelnih rastlinah se nabira ob deževju brez števila trosov, kateri se potem pri prvi priliki, na priliko, po vetru zopet ločijo od teh podlag in se raz-

nesó zopet po mladikah trt. Nasprotno se iznad trt ob deževju v zemljo sprani trosi dokaj težje zopet pomagajo kvišku.

Da je močvirna zemlja posebno ona, v kateri zastaja voda, kozavi bolezni najugodnejša, more se s tem razjasniti, da iz take mokre zemlje dokaj obilniše izpuhteva vlažnost, ter prav te brezštevilne vodene kapljice zraka morejo prenašati trosé. Najodločnejše pa se moremo o tem prepričati, če vzamemo v pregled vremenska poročila in statistične pozvedbe o tej bolezni. Najobširniše in jako podučne pozvedbe izvršile so se na kmetijskem zavodu v Št. Mihelu na južnem Tirolskem, kateri je silno velike zgube trpel v nogradih, katere je ta bolezen napadla. Leta 1877. so prvokrat zapazili kozavost, leta 1878. pa je uže toliko škodovala, da so komaj polovico trgatve imeli. Letos spomladi pa so se koze na trtah uže aprila meseca prikazale in kmalu tako grozovito razvile, da so bili vsi vinogradi skoro popaljeni. — Če te letine prevdarjamo in se spominjamo na vreme, kakoršno je bilo leta 1877., 1878. in letos, lahko se bomo prepričali, da je vreme bilo vsemu temu prvi povod. Leta 1878. padlo je dežja za 578 milimetrov, leta 1877. že za 870 milimetrov, leta 1878. za 1128 milimetrov, in v prvi polovici tega leta 648 milimetrov. Torej leta 1878. ni bilo v celem letu toliko dežja, kakor ga je bilo le v prvi polovici letošnjega leta 1879.

Silno deževje je toraj največ vplivalo na grozovito hitri in velikanski razvitek trtne kozave bolezni, kakor nam te številke pač tako jasno spričujejo, da ni mogoče o tem le en hip dvomiti. Še bolje se pa prepričamo o tem, če prevdarimo, da so bili do junija vsi vinogradi obupno razmesarjeni, popaljeni. Ni je bilo najmanjše nade, da bi se te trte mogle opomoči. A meseca julija nastopi suho vreme, katero je več mesecev trajalo, in čudovito so se zdajci vinogradi opomogli; zagnale so revne trte na novo obilo perja in zelenih mladičic.

Prav enake so bile razmere pri nas na Goriškem, in če mogoče, še neugodniše, ker še več dežja smo imeli. Leta 1877. imeli smo dežja za 1136 milimetrov, leta 1878. za 2026 milimetrov, in v prvih šestih mesecih 1879. leta 980 milimetrov. Al če vzamemo v poštev drugo polovico leta 1878. in prvo polovico leta 1879., imeli smo dežja 2524 milimetrov, ko smo v 12 mesecih l. 1877. imeli ga le 1136 milimetrov. Kak velikansk razloček! Ni čuda tedaj, da je bil izid letine sploh tako slab. Zato se je tudi pri nas na Goriškem kozavost na trtah posebno v letošnji spomladi grozovito razširila; ko pa je nastopila skoro 3 mesece trajajoča grozovita suša, pogubila se je, in opazoval sem vse to posebno na trti „Alicauthe“, katera je bila grozovito popaljena, tako, da nisem imel nikakoršne nade, da bi se še popravila. Al v suši ozelenela je zopet, se ve da grozdja nismo trgali na njej, pa saj lesá mi je dala za prihodnje leto.

Prav tako se popolnoma vjemajo z načeli gospoda Thümena vsa znamenja te bolezni tu v naši deželi. V Vrtojbi in Biljah je ta bolezen posebno hudo razsajala, ker tu je vlažna, ilovna zemlja in trte so po plantah zasajene, toraj v ravnem. Da so griči ali strmi vinogradi v hribih sploh manj podvrženi raznim gljivam, to je istinito, kakor nam to kažejo, na priliko, Brda, v katerih se je trtna plesnjoba, prouzročena po „Oidium-u“, le malo in še le pozno, ko je drugod skoro 15 let uže razsajala, jela razvijati.

(Dalje prihodnjič.)

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pólí. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrť leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrť leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 3. decembra 1879.

Obsag: Postava zoper odrtijo in pa kmetijstvo. — Shod vinorejcev in vinska razstava na Dunaji. (Dal.) — Gospodarske novice. — 46. odborova skupščina Matice Slovenske v Ljubljani 29. novembra. — Kako so Belim Kranjicam bili zatrti črni „répi“. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Postava zoper odrtijo in pa kmetijstvo.

Podoba je, da državni zbor se tudi loti postave, ki ima celiti rane, katere seka odrtija (lihva) ljudskemu blagostanju. Al komaj je poslanec dr. Weber predlog o potrebi te postave izročil zbornici poslancev, brž je tista klika, ki v dunajskih časnikih zagovarja odrtijo, planila čez ta predlog, ga obira, da se Bog usmili, in se opira na kupčijske zbornice, ki so se večinoma izrekle zoper postavo o odrtiji.

Prav lahko je razumeti, da take pijavke, ki so vajene brez dela si svoje mavhe polniti z oderanjem ljudi, kričijo, da ni treba take postave in da je celó škodljiva. O odrtiji sodi sodnik drugače kakor sodi zagovornik, trgovec drugače kakor kmetovalec itd. Al kakor o drugih zadevah, tako je tudi z odrtijo; tista judovska stranka, ki sicer po časnikih najbolj upije, tudi odrtiji slavo poje, češ, da je zavetnica svobodnega prometa, svobodnega kredita itd., in gluší poštene ljudi. Kdor pa stoji na stališči, da naj se s posojili pošteno delo podpira, to je, kdor stoji na narodno-gospodarskem stališči, ta zahteva od vlade, naj postavno varuje, da se krvavo ne odera kmetijski stan in posebno posestnik majhnih zemljišč, kateremu se najhuje godí od tistega časa, kar je v našem cesarstvu preklicana bila postava o odrtiji, tako, da vsak sme, kolikor le hoče, obresti (činža) zahtevati od izposojenega denarja.

Če so kupčijske zbornice se izrekle za to, da ni treba postave, ki zabranuje odrtijo, so one ozir jemale na kupce (trgovce), al kmetovalec ni kupec in si mora vse drugače pomagati v življenji. Če trgovec od 100 gold. morebiti lahko plača 15, 20 in še več goldinarjev obresti, tega kmetovalec nikakor ne more. Trgovec navadno jemlje denarja le za kratek čas na posojilo, za en, dva ali tri mesece, in če bi, na priliko, za leto in dan plačal 30 odstotkov obresti, plača za omenjeni kratki čas le 3, 5 ali 7 odstotkov.

Visocih obresti tedaj ne čuti tako. Navadno on užé vé, kam bo svoje blago prodal, in po takem tudi prevdari, kdaj bo mogel svoj dolg poplačati. Kmetovalec nasproti pa skor nikoli ne more za gotovo vedeti, kdaj bo svoje pridelke prodal. Ves svet vé, kako v Božjih rokah so žetev in vsi pridelki njegovi, kajti suša ali deževje, slana ali toča mu večkrat mahoma vničijo

bogato letino, katere se je nadejal. Drugi pot pa, če je bila letina dobra, ne najde kupca za svoje pridelke. Zmerom tedaj mora dolg za dalji čas narediti, s tem si pa silna plačila nakupuje na glavo, če mora visoke obresti od posojila odrajtovati.

Trgovec in pa obrtnik delata dolg mnogokrat na osobni kredit, pri kmetovalcu je zmirom njegovo posestvo, na katero posojilo dobí in katero pride na boben, če dolgá poplačati ne more. Žalosten dokaz temu je ogromno število v preteklih 11 letih, kar ni več bilo postave zoper odrtijo (Wuchergesetz), eksekutivno prodanih zemljišč. Ni tedaj čuda, da zadnja leta zmirom iz različnih dežel avstrijskih dokaj ubožanih kmetovalcev kruha gre iskat v Ameriko, Indijo in Avstralijo.

Da vkljub vsemu temu takrat, ko pride postava zoper odrtijo v obravnavo zbornice poslancev, se bodo čuli pridigarji, ki bodo z mogočnimi besedami odbijali to postavo kot zastarelo šaro, ki se ne sklada s svobóščinami današnjega časa, to je tako gotovo kakor amen v očenašu. „Denar je blagó“ — bodo kričali — „in z blagem sme gospodariti vsak, kakor mu drago“. Tu pa je dobro, spominjati se besed Iheringovih, ki je rekel: „Volkovi imajo prav, če zahtevajo svobodo, ovce pa, katere po svobodi hrepenijo, kažejo, da so res ovce.“

Naše poslance in pa zastopnike kmetijstva prosimo, naj se nikakor ne dadó motiti po frazah, s penami krive svobode nališpanih; prepričani naj so, da neizmerno število ljudstva komaj pričakuje, da dobimo zopet postavo, po kateri se pravično omejuje oderuštvo.

Shod vinorejcev in vinska razstava
na Dunaji.

Poroča prof. Povše.

(Dalje.)

Iz vsega lahko razvidimo, da največ kriva kozavih trt je vlažnost. In prav to nas navdaja z največim strahom, ker ravno proti zračnim razmeram smo popolno nezmožni. Močvirna zemljišča moremo zboljšati po drenaži ali z izkopavanjem odvodilnih jarkov; plevela polne vinograde moremo okopati, bolj stanovitna trpežna trtna plemena moremo namesto slabotnih zasediti, a popolno smo brez moči in vpliva proti zračnim razmeram. Tu vlada le On, ki je gospodar vsega sveta. Vendar pa ne smemo obupati. Gosp. Thümen svetuje:

„Ko zapazimo prva znamenja te bolezni, takoj moramo porezati vse od te gljive napadene mladike in odpraviti iz vinograda, ter jih sežgati. Nikakor pa se te mladike ne smejo za živinsko krmo porabiti, ker živina more vsled take piče hudo zboleti, trdovratne gljivice pa ohranijo pri vsem tem svojo kaljivost, čeravno so bile v želodcu živine, še celo dobro se počutijo v živinskem telesu ter kmalu pridejo z gnojem na dan, kjer se toliko obilniše razvijajo in z gnojem se morda zopet povračajo v zemljo vinograda nazaj. Vse, kar je bolnega na trti, se mora sežgati. S tem saj zabranimo preobilno razširjenje te gljive.

Žalibog ne ostaja, da, kedar ta gljiva hudo razsaja, skoro ne enega peresa zdravega, tako, da ni mogoče z odrezovanjem bolnih delov pomagati si, ker perja popolno oropana trta živeti ne more. Prav tako je potrebno, da se plevel ne podkoplje, ampak izruje in posušen sožge, ker tudi on je, kakor smo rekli, navadno zelo okužen s trosi te gljive. Tudi koli, paladiči morajo biti gladki, ne skorjasti, ker v taki razpokani skorji se obilno nabirajo trosi te gljive. (Gosp. Thümen svetuje celo, če le mogoče, pobarvane kole; a to ni mogoče, ker preobdani so drugi stroški, ki se uže tako pičo povračajo vinorejcu.) Da je to istina, lahko se prepričamo, če odtrgamo staro skorjo na kolu; za njo bomo našli dokaj mrčesnih zaleg itd. Gladke kole pa more vsakater imeti. To naj je vinorejcem toplo priporočeno zaradi te gljive, pa tudi zaradi drugih mrčesov, kateri napadajo trte in kaj radi pokladajo svojo zalego prav v skorjo paladičev ali rakelj.

Močvirne vinograde moramo izsušiti, da iz njih odvodimo zastajajočo mokroto, katera silno škoduje trtnemu razvitku sploh. Kdor napravi nov vinograd in nahaja v spodnji plasti dovolj vode, ta naj ne opusti vsaj za pol čevlja globokeje prekopavati zemljo in na dno nametati trdega kamenja, katero se pokrije s šibjem in ruševjem ter potem zasuje. Tako napravimo odvodni rov, ki mokroto iz vinograda odpeljuje.“

Gosp. Thümen obdolžuje tudi polže kot prenositelje trosov te gljive. Nagi polži plezajo po okuženih trtah, na katerih se napolnijo s trosi, katere zanesó potem na druge nižje dele trte. Verjetno je tudi, da polži požró dokaj teh trosov, katere zopet izblatijo iz se. Dokazano je, da polži z veliko požrešnostjo povživajo gljivine trosi. Tako se nahaja na perji čespljevih dreves polno gljivinih razjed, katere požrešno zasledujejo ter povživajo polži. Zato jih moramo pridno preganjati iz vinogradov s tem, da potrosimo po zemlji zelenega vitrijola, raztopljenega v vodi, ali pa živega apna ali v vodi razstanjšane žveplene kisline.

To pa so le sredstva, s katerimi se more zmanjšati škodljivost teh gljiv. Pravega zdatnega sredstva nam učenost dandanes ne ve podati. Al kakor se je posrečilo najti v navadnem žveplu zdatno pomoč proti grozdni bolezni „Oidium Tuckeri“, če tudi pozno, tako upajmo, da bo tudi proti trtnim kozam se katero sredstvo dovolj zdatno našlo.

Dosedaj so se rabila sledeča sredstva: žvepleni kalium, žvepleni apnenec, navadno žvepljenje in raztoplina železnega vitrijola. Navadno žvepljenje, kakoršno se tako vspešno rabi proti grozdni bolezni „Oidium“, proti kozam ne zda. Razloček med tema boleznima je velik in sicer ta, da grozdna gljiva „Oidium“ se razvija le na površji, koze „Glocosporium“ pa pod kožo. Do prve more torej lahko, do druge pa skoro ne pridreti žveplo, zato je pa tudi učinek žvepljenja pri prvi vspešen, pri drugi nezadostljiv. Žvepljenje je vsakako v tem dobro, ker mladi naraščaj gljiv in trosov, kateri se morda še na površji nahaja, pomori. Vsaj mene učijo

skušnje, da sem z žvepljenjem vendar-le hitreje videl okrevati kozave trte, kakor drugod, kjer jih niso žveplili.

Gospod Thümen ima največ zaupanja v železni vitrijol, ki se raztopi in s to raztoplino se pomočijo od koz napadeni trtni deli. Železni vitrijol v vodi raztopljen ni premočen in ne vniči trte, vendar pa se vleze v les, kjer pomori gljive. Vsakako se mora to pogostoma ponavljati, ker ta gljiva je silno trdovratna in se grozovito hitro pomnožuje. Ako ostane le eba sama gljiva, more iz nje kmalu zarediti se na milijone mladih gljiv.

Znanstvu se bo morebiti posrečilo, pregnati tudi to nadlogo, katere nas Bog obvaruj! Naši vinogradi se uže tako zelo nadlegovani, da bi se res kmalu smelo misliti, da bi bilo bolje krompir namesti trt saditi, ker krompirja vsaj nekaj vsako leto dobimo. Ker sem letos imel priliko opazovati to bolezen v deželi, znam ceniti njeno škodo, zato sem si smatral za dolžnost, opozoriti trtorejce na to nevarnost, katera je poleg fitoksere in grozdne bolezni vinogradom gotovo ena najnevarnejših. (Dal. prih.)

Gospodarske novice.

Cena krompirja se bo podražila.

Časnik družbe kmetijske koroške v svojem zadnjem listu poroča, da so na Moravskem, Gališkem, Šleskem in deloma tudi na Českem in v doljni Avstriji prav malo krompirja letos pridelali in v nekaterih krajih tako malo, da še semena niso dobili. Omenjeni časnik tedaj misli, da bo krompir za seme spomladi drag.

Nevaren svet zoper govejo kugo.

Časnik družbe kmetijske koroške pripoveduje, da neka občina na Koroškem je imela sopsašnik, na katerega so sosedje od dveh strani živino na pašo gnali. Na eni poti je živina memo nekega usojarja šla, ki je imel pred hišo kadi napolnjene s čreslenico, katero je živina vselej pila, ko je memo šla. Tega pa ni bilo pri sosedih, ki so od druge strani goveda na pašo gnali. In kaj se zgodí? Med uno živino, ki je večkrat čreslenico pila, se ni prikazala kuga, med drugo pa je več glav za kugo poginilo. Iz tega pa sklepa poročevalec v omenjenem časniku, da čreslenica varuje živino goveje kuge. Al poročevalec je pozabil na to, da je živina bila iz dveh vasí in da le v eno vas se je zatrosila kuga, v drugo pa ne. Ko bi se bila kuga zatrosila tudi v to vas, ne bile bi je ubranile vse kadi čreslenice. Nevarno je po takem nasproti gotovim skušnjam, po katerih se ve, da ni nobenega pomočka za obrambo kuge, če med živino pride kužnina, priporočati v časnikih sredstva zoper govejo kugo in tako nevarnost njeao širiti med nevedne ljudi!

Znanstvene stvari.

46. odborova skupščina Matice Slovenske

v Ljubljani 29. novembra 1879.

Navzoči v tej seji so bili predsednik dr. Jan. Bleiweis in odborniki gospodje: dr. Jarc, Ant. Keržič, prof. Marn, Matej Močnik, Luka Robič, Fel. Stegnar, Ivan Tomšič, prof. Vavrú, Ivan Vilbar, dr. Zupanec in odbornik in tajnik And. Praprotnik.

Predsednik konstatuje pravilno število odbornikov in prične sejo z nagovorom, v katerem med drugim

in vzdigniti ne more in brez izredne pomoči, kakor tudi brez dejanskega poduka in spodbude jih nikdar v svojo last dobiti mogel ne bode.

Vsak skrbni in modri gospodar prizadeva si nemorno, svojo hišo in imenje v krepki položaj povzdigniti, ter svoji družinčadi v ta namen potrebna dela in opravila odkazuje. Kakor pridnemu gospodarju, skrbeti je tudi voditeljem cele velike družine — države, in v to poklicanim organom za povzdigo splošnega blagostanja svojih podložnikov, osobito glavnega državnega faktorja „kmetijstva“ in v to pripadajočih glavnih strok, posebno sadjereje, katera je med vsemi še vedno najbolj zanemarjena. — Za večji in boljši napredek v prekornisti sadjereji skrbeti poklicani so v vrsti sledeči trije faktorji: 1. Država sama z državnimi pripomočki, — 2. družbe kmetijske s pomočjo države, oziroma c. kr. kmetijskega ministerstva in 3. ljudski učitelji s pripomočjo države in kmetijskih družeb. Vzajemno delovanje pospešuje napredek in doseže pravi namen. V edinosti je moč in blagoslov božji!

1. Država, oziroma c. kr. ministerstvo kmetijstva, naj bi z ozirom na povzdigo domačega kmetijstva, osobito sadjereje, ne bilo preveč varčno, kajti ravno v tem obziru vsak prikrajšani soldek lahko tisoč drugih pogoltne. V ta namen naj bi se subvencije iz državne blagajnice v splošno korist povikšale, katere bi se gotovo v malo letih najbolje in najgotoveje z obilnimi obresti rentovale; splošna denarna mizerija med ljudstvom bi se zdatno in vidno manjšala, a slednjič pa, ne rečem preveč, popolnoma izginila; sedaj popolno obožani in pod gmotno bédomagujóci kmetijski stan bi prišel zopet v krepki denarni položaj, s čemur bilo bi vsem drugim stanovom in v posledici tudi celi državi krepko gmotno pomagano.

2. Družbe kmetijske, katerim se ima kmetijstvo uže sedaj gledé napredka in povzdige v mnogem obziru zahvaljevati, naj bi se s pomočjo deželnih zborov in deželnih odborov še posebno za to potezale in trudile, da v prihodnje prejemajo od c. kr. ministerstva kmetijstva gledé sadjereje iz državne blagajnice zdatne podpore, katere naj bi bile v napravo in povzdigo šolskih drevesnic odločene in za nakupovanje garnitur vrtnarskega in sadjerejskega orodja ljudskim šolam odmerjene, s katerimi pripomočki bi se mladina, kakor tudi odraščeni v prekornisti sadjereji dejansko podučevati in beriziti mogli.

3. Ljudski učitelji sami, kateri so sinovi narodov, koji jih živi; njihova sveta dolžnost je gotovo, za svoj mili narod z podučevanjem na vse strani skrbeti in mu k boljši prihodnosti pripomagati. Reči moram, da med učitelji poznam veliko pravih patrijotov, kateri so za povzdigo kmetijstva sploh, osobito pa še za vzboljšanje sadjereje nad vse vneti; al roke so jim popolno zvezane, da v tem obziru ne morejo plodonosno delovati.

Občine so splošno — posebno po Notranjskem — popolno obožane, čemur je „Abendrothovi švindeli“ poleg drugih nezgod še posebno rano zadál; podpore v ta namen v naši kronovini sedaj uže skozi celi dve leti nobene ni; učitelji sami pa tudi niso takovi kapitalisti, da bi mogli na svoje lastne stroške si potrebnega orodja za obdelovanje šolskih drevesnic omišljevati in druge gotove prvotne stroške gledé taistih iz lastnega žepa pokrivati, dasiravno bi nekateri vse to radi storili, ko bi jim tega „gospod“ — „nervus rerum“ ne zabranjeval.

Ker se naša Kranjska v primeri k drugim kronovinam napram države v dveh obzirih, namreč: gledé davkov (katere memo drugih kronovin mnogo više plačuje) in pa vrlih sinov — najsrčnejših vojniov avstrijskih — posebno odlikuje, zato ni dvombe, da bi tudi vlada (c. kr. ministerstvo kmetijstva) iz državne

blagajnice vsako leto kako primerno podporo v prosep in povzdigo sadjereje ne privolila, ter tako obožanemu, a najviši habsburški hiši vedno zvesto udanemu kmetiču kranjskemu k srečnejši prihodnosti in krepkejšemu gmotnemu blagostanu pripomogla, kar bode v posledici tudi za-njo samo više in gotove koristi. Bog daj, da bi se to kaj skoraj zgodilo in vresničilo!

Poprej pa, ko se za letos od „Novic“ poslovim, ne morem si kaj, da ne bi izrekel najtoplejše želje, naj bi, kakor dozdej 37 let, tako tudi še vprihodnje še mnogo let „Novice“ ostale glavni steber napredku kmetijstva po vseh slovenskih okrajnah. Kaj bi bilo z nami Slovenci, ako bi „Novic“ ne bilo! One so nam luč, ki nam sveti, da vidimo, kaj se drugod po svetu godi o kmetijstvu in nas učijo, česa naj se poprimemo in kaj naj opustimo, da pravo zadenemo. „Novice“ so nam Slovincem pa tudi v vseh družih zadevah bile učiteljice in voditeljice; Bog daj, da nam ostanejo to še 37 let!

Prem 18. decembra 1879.

Matija Rant, národní učitelj.

Shod vinorejcev in vinska razstava na Dunaji.

Poroča prof. Povše.

(Dalje in konec.)

O vprašanji: katera trtna plemena so najboljša, povdarja vinorejske šole mariborske vodja H. Göthe, da bo govoril le o skušnjah, kateré je izvršil na Štajarskem.

Vlaški rizling se močno zasaja po štajarskih novih vinogradih; to je tudi prav, kajti ta trta je silno rodovitna in čvrsta proti mrazu in boleznim, zahteva pa obilnega gnojenja.

Beli burgundec kmalu bogato in redno tudi v slabih letinah rodi ter daje dobro fino vino.

Rudeči šilhar iz Banata se odlikuje posebno v tem, da tudi v hudi vlažnosti ne gnije, a pozno dozori, zato potrebuje gorke lege in kamnite gorke zemlje.

Prav zgodnja in jako zadostljiva je trta „ezer-jo“, katera je na Ogerskem doma. Uže njeno ime dovolj o njej pové, „ezer-jo“ je po naše „tisočkrat dobra“.

Za rdeča ali črna vina se je posebno prikupila trta Saint Laurent, jako rodovitna in daje vino morda še boljše kakor Burgundec. Tudi laško modro je g. Goethe jako hvalil zaradi njene ranosti in izredne rodovitnosti, čeravno ne daje posebno finega črnega vina. Malo, pa žlahnega črnega vina daje Carbenet. Modro Portugalko priporočal je baron Babo, pa ugovarjal mu Rud. Goethe, ki je vodja vinorejske šole na Renskem, kjer so začeli povsod nadomestovati portugalko, katera je silno podvržena paležu ali kozavosti, s trto „Saint Laurent“.

Za južne kraje so se priporočale: vlaški rizling, modri burgundec, ki bogato in redno rodi in tudi fino vino daje, modra Frankinja, katera je neovrgljivo najrodovitojša sorta, katera tudi jako črno in prijetno vino daje. Škoda le, da je novi boleznii „kozavosti“ silno podvržena.

Zadnja točka posvetovanja je bila: Kaj učé skušnje o raznoterih tvarinah, katere se priporočajo za zboljšavanje vina? Poročal je o tem profesor dr. Reitlechner in govoril le o onih tvarinah, katere se dandanes le preveč rabijo, ali, bolje rečeno, zlorabijo v kletarstvu. On zametava vse za ohranitev vina priporočene kemične tvarine: timol, salcilno kislino itd. podobarjaje, da tudi najmanjše mrvice so dale vinu silno

neprijeten okus. Prav odločno je zavrgel toliko hvalisani kaolin in španjsko zemljo, katero so nekateri za mehaniško čiščenje vina priporočali. O kaolinu omenja še, da slabo čisti in da nateguje v-se amonjak iz zraka, kar daje vinu silno neprijeten okus. Zagovarja pa ribji klej in gelatino, katerih ne bo tako lahko katera novost pri čiščenju vina spodrinila. Žveplo svetuje le za obranitev prazne vinske posode. Odločno zametuje sleparska sredstva za barvanje vina; le „enocianin“ zagovarja, kajti ta je izdelan iz lušin črnih grozdnih jagod.

Prav zadovoljen sem bil z nazori prof. dr. Reitlecherja, bivšega mojega profesorja na akademiji, ker neusmiljeno je bičal sleparstvo, katero celó nekateri listi gojé in podpirajo, če tudi ne naravnost pa s tem, da sprejemajo take inserate, kateri zapeljujejo vinorejce k nepotrebnim poskušnjam. Kemija je res prelepa in tudi silno koristna učenost, a zlorabljena ne sme biti. Škoda le, da se ni obširniše o tem praktičnem vprašanju razpravljati moglo. Zborniki bili so uže utrujeni. Ker je bilo na dnevnem redu še več važnih vprašanj, je zbor vse ostale točke odložil na prihodnji shod vinorejcev, ki bo leta 1881. v Bolcani (Bozen) na Tirolskem.

Gozdna policija.

Spisal Fr. P—r.

Slavno ministerstvo kmetijstva je ustanovilo c. kr. gozdne nadzornike za vsako deželo v našem delu cesarstva. Odgovorni so oni c. k. deželni vladi, imenuje jih pa minister kmetijstva.

Nadzornikom so še pridani tako imenovani okrajni gozdarji. Imenuje jih c. kr. deželna vlada, v službi odgovorni so pa c. kr. gozdnemu nadzorniku in c. k. okrajnim glavarstvom.

Taki gozdarji so na Kranjskem pri okrajnih glavarstvih v Radovljici, Kranji, Logatcu in Postojni. Pri drugih okrajnih glavarstvih se bodo še nastavili. — Na Goriškem, v Istri, Dalmaciji, Koroškem, Štajarskem itd., so enaki gozdarji uže postavljeni.

Kaj delajo gozdni nadzorniki? Gozdnih nadzornikov naloga je skozi celo leto, razen par mesecev pozimi, po deželah potovati in o stanju gozdov c. kr. deželni vladi poročati.

Čemu so pa okrajni gozdarji? Okrajnih gozdarjev dolžnost je, celo leto, razen nekaterih hudih zimskih dnevov, po svojih okrajih popotovati in o gozdnem stanju gozdnemu nadzorniku poročati.

Gozdni nadzornik pregleda taka poročila in jih z dostavkom svojega mnenja c. kr. okrajnemu glavarstvu v daljšo razpravo odstopi. — Nadzornike in gozdarje plačuje država.

O čem pa poročajo nadzorniki in gozdarji?

Če najdejo gozde na visočinah strmih gorá, derečih vodá ali nad vasmí, ako je svet proti vasi zeló nagnjen, poročajo, da se morajo taki gozdi posebno varovati in z njimi modro gospodariti, to je, ne smejo se na golo sekati, listje ne grabiti in koze ne pasti. — Ako se na enakih krajih na golo seka, listje grabi in koze pasejo, se zemlja rušiti začne, dež jo spira in prst vetrovi odnašajo. Nasledek vsega tega je golo kamenje, pusti kras.

Zato gozdna postava, ki je uže od leta 1852. veljavna, pa se za njo pri nas ni nobeden veliko brigal, veleva, da se prestopki v omenjenih gozdi kaznujejo od 20—200 goldinarjev, ali pa pa dolgim zaporom.

Dalje poročajo o golosekih splob, kateri so bili

uže pred leti narejeni, pa dozdej še nenasajeni. Taki goloseki se morajo z drevjem nasaditi; ako bi se pa to ne zgodilo, nasadi jih gospóska na stroške dotičnih gospodarjev.

Dokler drevje živinskim gobcem ne odraste, se na takih prostorih ne sme živina pasti. Posebno ostra kazen je za kozé odločena, če jih gozdar zasači in gospodarja gosposki ovadi. Marsikateri bo rekel: saj koza ni škodljiva, — čemu bi se ne smela pasti? Koza daje mleka siromašnim ljudem itd. — Al, kakor ves svet vé, tako tudi mene skušnja uči, da so kozé gozdom najbolj škodljive. Odrezal sem na takem kraju, kjer so se vedno kozé pasle, smreko, katere vršiček je bil vsako leto od koze odgriznjen; porobek je bil 4 centimetre, to je, blizo 2 palca debel, in letnice so kazale, da je uže 50 let stara. Ako bi ne bila koza te smreke vničevala, bila bi danes kakih 50 centimetrov, to je, 19 palcev debela in gotovo 7 gold. vredna. A ta smreka ni bila sama, ampak še 100 drugih bilo je na enaki način po kozah pokončanih. Na prostoru, ki meri kakih 15 oralov, so toraj kozé v teku časa naredile 7000 gold. škode, in tu se zdaj kamenje in objedene smreke nahajajo!

Siromašni ljudje, kateri imajo kozé, ki jih potem brez pravice po tujih gozdih pasejo, so navadno delavci. Bolje bi toraj bilo, da bi kozé opustili in raji kmetu pri delu pomagali, ki bi jih zato rad s kravjim mlekom odškodoval.

Zopet družega slišim, ki pravi: če ne bom smel listja po gozdu grabiti, ne bom imel gnoja, in kaj je kmet brez gnoja?

Gotovo je, da si kmetovalca brez gnoja ne moremo misliti. Al saj postava zaradi listja ni ostra. Ona le prepoveduje, da listja v posameznih delih gozdov vsako leto na enem in istem kraju ne smeš grabiti, in to zato, da se mlada drevesca ne porujejo.

Da pridemo zopet na goloseke, naj omenim, da, če nov golosek v svojem gozdu narediš, obsojen boš po postavi tudi v denarno kazen ali pa zapor.

Ako hoče lastnik gozda posekan prostor nasaditi, dobí brezplačno sadik pri c. k. okrajnih glavarstvih, katera jih v ta namen iz državnih sadišč dobivajo.

(Konec prihodnjič.)

Gospodarske skušnje.

Krave, ki se ne dado molzti,

se prisilijo, da med molzo mirno stojijo, s tem, da se jim čez križ položi v mrzlo vodo pomočen prt.

Drevesne rane dobro in stanovitno zaceliti,

priporoča se kuhovina smoljaka in navadnega firneža; unega se vzamete dve tretjini, tega pa ena tretjina. Ta maž se s čopičem na rane drevesu namaže.

Gospodarske novice.

Banka „Slavija“ v Pragi in pa nova zavarovalnica za kmete.

Vodstvo te tudi po vsem Slovenskem dobro znane asekurance namerava vpeljati neko novo zavarovanje na korist kmetom, to je, takim očetom, ki izročijo gospodarstvo sinom in si izgovorijo užitek (osebujek) do smrti od sina. Nemeč tak izgovorjeni užitek imenuje „Ausgedinge“. Misel te nove zavarovalnice — pišejo „Pol. Fragm.“ — je čisto nova pa obeta jako vspešna biti, če se dobro izvrši. Tako imenovano „do-smrtno zavarovanje“, uže zeló navadno pri družih sta-